

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII. MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 363-61.SZERKESZTI:
KECSKEMÉTI VILMOSEÍ ÖFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

„Óvást emelek minden háttámadás ellen...”

Írta: Harstein Lajos,
az Orthodox Központi Iroda ügyv. elnökhelyettese

Több, mint egy éve tárgyaltunk a kongr. izr. Iroda elnökével a készülő statutum-tervezetről és több ízben megnyugtató kijelentést tett előttem arról, hogy a statutum tiszteletben fogja tartani az orthodoxia jogos szempontjait és ha mégis akadna benne olyan intézkedés, amely méltánytalanságot tartalmazna az orthodoxiával szemben, az általunk sérelmezett, illetve sérelmezendő pontokat a legnagyobb készséggel fogja helyesbíteni.

Én feltétlenül bíztam az Elnök úr ígéretében. Annál nagyobb megütközéssel értesültem, hogy a neológ zsidóság alkotmányának készülő kongresszusi statutum-tervezeténél fűzött indokolás támadást tartalmaz az orthodoxia ellen olyan kérdésben, amely kizárólag az orthodoxia belügye. Az orthodox kiegészítő szabályzat királyi jóváhagyását vonja kétségbe, ami, ha igaz lenne is — aminthogy nem igaz és aminthogy ez kétséget nem hagyó módon igazolható, — akkor is rosszhiszemű és eléggé nem helyteleníthető eljárás, valósággal hátmögötti támadás olyan szervezettel szemben, amely a kongresszusi szervezettel ezidőszerint a legteljesebb békében, harmóniában, barátságban él.

A statutum-tervezetben ezenkívül is van több olyan lényegbevágó intézkedés, amelyek alapvetően sérelmesek az orthodoxiára rendkívül súlyosan veszélyeztetési jogos érdekeit, fogadásuk, illetve megerősítésük esetén zavarnák az orthodoxia jövő működését. Ezekre nem szándékozom — legalább egyelőre — részletesen kitérni, minthogy a kongr. izr. Iroda elnöke az utolsó órákban megbízottja útján kijelentette előttem, hogy gondoskodni fog arról, hogy az összes orthodox sérelmek orvosoltassanak, ami más szóval annyit jelent, hogy az álta-

lunk sérelmezett intézkedések töröltesenek a statutum-tervezetből.

Egyelőre tehát várakozó állásponton helyezkedünk, mert magam részéről nem akarom hinni, hogy a neológia magára venné — éppen a mai sorsdöntően nehéz időkben — a testvérharc ódiáját.

Igazságunk tudatában nem félünk bármilyen oldalról jövő támadástól. Elég erőseknek érezzük magunkat és igazságainkat arra, hogy győzelmesen

szállhassunk szembe az ellenünk irányuló esetleges akciókkal.

De óvást emelek a tizenkettedik órában minden háttámadás ellen és óvást emelek a zsidóság annyira kívánatos békéjének megbolygatására irányuló törekvésekkel szemben.

Azóta, amióta a kongr. statutum-tervezet orthodoxellenes intenciói köztudomásra jutottak, egyre érkeznek hozzánk a főváros és a vidék orthodox kitűnőségei részéről a tiltakozások, amelyek konzekvenciaképpen erőteljes fellépésre buzdítanak. Ezúton nyugtatom meg az illetőket, hogy minden eshetőségre felkészülve résen állunk és meg fogjuk védelmezni az orthodoxia jogos és igazságos érdekeit!

Egyetemi tanár véleménye az orthodox-neológ vitában

Nem kisebbíthető az orthodox szabályzat jogi értéke, mert csak utólagos királyi jóváhagyásban részesült

ügyi miniszterhez, megkapta öfelsége utólagos jóváhagyását.

Az Orthodox Központi Iroda a „Zsidó Élet” legutóbbi számában már megadta erre a különös támadásra a méltó feleletet. Miután azonban az indokolás megállapításaival tulajdonképpen az orthodox Szabályzat törvényes erejét vonta kétségbe, természetesen legfelmerült az a kérdés: kevesebb jogi erővel bír-e a vallás- és közoktatásügyi miniszter által érvényre emelt és azután a király által jóváhagyott szabályzat, mint egy a király előzetes hozzájárulása után a miniszter által érvényre emelt szabályzat?

A kérdés eldöntésére a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem egyik kiváló egyházjogi professzorának véleményét kértük ki, aki a következőket állapította meg:

— A kérdés tulajdonképpen közjogi probléma. Alkotmányos országban a kormány két tényezőnek felel, az állam-

főnek és a törvényhozásnak. Az általános joggyakorlat szerint törvényjavaslatokat általában a király előzetes hozzájárulása után terjesztettek be letárgyalás és elfogadás céljából a parlament elé. Az előzetes hozzájárulás általában azért volt szükséges, nehogy a két alkotmányos faktor ellentétbe kerüljön egymással. A király öfelségét meg kellett kímélni olyan törvények szentesítésétől, amelyekről előzőleg nem tudott, nem járult hozzá és amelyet elfogadhatatlannak vélt, bár a parlament már megszavazta. A konkrét esetben azonban nem szentesítésre, kihirdetésre szoruló törvényjavaslatról van szó, hanem egy szabályzatnak érvényesítéséről. *Miután a szabályzatot az arra hivatott felekezeti tényezők készítették és terjesztették elő, a felelős miniszter jóváhagyta és ehhez a király hozzájárult, annak jogérvényessége nem kifogásolható, mert*

teljesen közömbös, hogy a felelős miniszterium tagja, a vallás- és közoktatásügyi miniszter előbb, vagy utóbb kérte gestiójához a király hozzájárulását.

Ez az elfogulatlan tudós véleménye. Mi csak azt kérdezzük: miért volt szükség a neológia részéről az orthodoxok provokálására? Az a szellem, amely újabban a zsidóság minden szervét, intézményét, erkölcsi és anyagi erejét, szóval minden „hatalmat” egyetlen kézbe szeretne erőszakolni, amely háttérben étvágyában maga alá akarja gyúrni a sok százados budai és óbudai hitközségeket is, amely az *inkompatibilitáson éppen orthodox segítség igénybevételeivel tette túl magát*, nem engedi a magyar zsidóságot békességben élni és most már az orthodoxiát is kikezdi?! Miért, miért?... Már megint szűk Macedónia?!...

ségeinek kezében válik az üldözés fegyverévé.

A jeruzsálemi községtanács megalakulását megnyugvással üdvözölte a palesztinai zsidóság, mert sikerült az arabokkal való megegyezés útján az első alpolgármesteri széket a zsidóság képviselőjének dr. Austernek biztosítani. Sajnos, az új rezsim működése kellemetlen disszonanciával indul. El Khalidi, az arab polgármester, úgy igyekszik kijátszani az előzetes megegyezést, hogy a városi ügyek vitelét teljesen magának foglalja le, s a zsidóság képviselőjének semmi részt sem juttat a közigazgatás irányításából, annak ellenére, hogy a városi képviselet legnagyobb pártja a zsidó frakció, melyhez a képviselőtestület tagjainak fele tartozik. A konfliktus tehát várakzás ellenére kiújult. Minthogy ma már Jeruzsálem lakossága felerészben zsidó, az ottani szélsőségesen nacionalista arabok is kénytelenek lesznek előbb-utóbb belátni, hogy céltalan és lehetetlen a túsúrások és civódások politikájának folytatása.

ZSIDÓ VILÁGKRÓNIKA

Palesztina-hét Berlinben

A berlini cionista egyesülés Palesztinahetet rendez, melynek keretében számos előadós foglalkozik a palesztinai zsidó építőmunka mai állásával és a zsidóság általános problémáival. A megnyitó gyűlésen dr. Georg Landauer foglalkozott a Huleh-koncesszió megszerzésének jelentőségével, mely 35.000–40.000 dunam föld megszerzését és további 200.000 dunam közvetett hasznosítását teszi lehetővé, s ezzel 12.000 család ellátásának alapját teremti meg. Ez a nagyszabású eredmény enyhíti a bevándorlás nehézségét, valamint — tekintettel arra, hogy új életlehetőségeket nyit meg — az arab-zsidó ellentétet is. Martin Buber, a kiváló filozófus a zsidóság belső, emberi újászületéséről és a pártviszályok megszűntetésének szükséges voltáról beszélt.

Miről lehet megismerni a zsidó cégeket

Erről az alapvetően fontos kérdéstről értekezik a Westdeutscher Beobachter, a német nemzeti szocialista párt kölni hivatalos lapja. Minthogy igazi német nem lépi át zsidó bolt küszöbét, életbevágóan fontos, hogy minden öntudatos párttag minden esetben tudja, hogy a bolt, melyben vásárolni kíván, zsidó vagy „német” bolt-e. A nemzeti szocialista lap bizonyos útbaigazításokat közöl arranézve, hogy miről ismerni meg a fajtájlag gyanús cégeket. Ilyen jel a lap szerint, ha a cég nem névvel, hanem valami hangzatos címmel jelzi magát, vagy ha feltűnő reklámmal német árucikkeket állít ki a kira-

katban(!). Ha pedig kétség támadna az iránt, hogy valamely cég fajtájlag megbízható-e, leghelyesebb, ha az illető néptárs vásárlás előtt az illetékes pártszervezethez fordul felvilágosításért. E cikkből nyilvánvaló, hogy a nemzeti szocialista párt hivatalos szervezetei rendszeresen foglalkoznak a zsidóellenes gazdaság bojkott megszerzésével.

Vaida-Voevod a numerus clausus mellett

Ismeretes a romániai szélső nacionalisták akciója, mely az iskolákra és hivatalokra nézve numerus clausust akar bevezetni a nemzeti és faji kisebbségek, elsősorban a magyarok és zsidók ellen. Most ez az akció befolyásos barátokra tett szert Vaida-Voevod Sándor nemzeti parasztpárti politikus, volt miniszterelnök személyében, aki pártjával el akarta fogadtatni a numerus clausus követelését. Ezt az akciót Maniu, a párt másik vezére hiúsította meg, aki a demokráciáért való sikraszállásával meggyőzte a pártot a numerus clausus igazságtalanságáról.

A kérdéss politikai részével mi nem foglalkozunk. Csak arra kell rámutatnunk, hogy a magyarság és a zsidóság Erdélyben ebben a kérdésben is közös sorsot vállal és közös veszedelem ellen küzd: továbbá arra, hogy akik a numerus clausus jelszavát a háború utáni szomorú időkben kitalálták, most láthatják, hogy jelszavuk az itthoni magyarságot nem erősítette, csak fölösleges szenvedéseket okozott, s most végül a magyarság ellen-

Szabályozták a macosz postai szállítását

Az Orthodox Izr. Központi Iroda és a kongresszusi Országos Iroda még az elmúlt évben felterjesztéssel fordultak a kereskedelmi miniszteriumhoz azoknak a károsításoknak az ügyében, amelyeket a hitközségek amiatt szenvedtek, hogy területükre engedélyük nélkül idegenből macoszt csempésznék be. A miniszterium teljes megértéssel fogadta a két országos Irodának a hitközségek érdekében tett előterjesztéseit és a megfelelő rendelkezéseket kiadta. Így már az elmúlt évben 10.621/1934/I. szám alatt utasította a miniszterium az összes vasuti igazgatóságokat a macosz-szállítmányok fokozott ellenőrzésére és arra, hogy az ilyen küldeményeket csak az illetékes hitközségek engedélye alapján szolgáltatásuk ki a címzeteknek.

E napokban a miniszterium újabb körrendeletet adott ki a macosz postai szállításának szabályozására. E rendeletnek is az a célja, hogy a hitközségeket a visszaélésszerű macosz-szállítások ellen megvédje. Fontos tehát tudni, hogy **postán ezentúl csak úgy lehet macoszt magánszemélyek címére feladni, ha a feladó egyidejűleg csatolja a címzett lakóhelye szerint illetékes hitközségnek a szállítás megengedésére vonatkozó engedélyét.** Ha a címzett nem magánszemély, hanem hitközség, akkor ez a tanúsítvány nem szükséges.

HYPEROL ideális száj- és torok-öblögető

Zsidó községek-zsidó közösség

Abban a történelmi megpróbáltatásban, mely ma a németországi zsidóság osztályrésze, meg lehet figyelni egyes jellemző, társadalmi részletjelenségeket, Ezek közé tartozik az is, hogy az egészen kicsiny falusi községek, melyeknek tagjai természetesen erősebben érzik az üldözések súlyát, rohamosan elnéptelenednek. A zsidó lakosság körében nemcsak kivándorlási mozgalom észlelhető, hanem nagy mértékű belső vándorlás is, mely átforgálja a német zsidóság szociális összetételét. Nagy tömegek vándorolnak kisebb helyekről a nagyvárosokba, melyek több védelmet nyújtanak. Ez a jelenség a német zsidóság vezetőit mély aggodalommal tölti el. Ők nagyon is jól tudják, hogy a vidék kisebb csoportjai a vallásos élet bensőségének, a zsidó tradíció folytatódásának igazi hordozói. A nagyvárosok zsidó községeinek természetesen megvannak a speciális feladataik, azonban az egész zsidó közösség szempontjából pótolhatatlan veszteség a kisebb egységek elsorvadása.

Ezért a német zsidóságban ma már hatalmas mozgalom folyik a kisebb községek fölségítésére. Nem a nagyvárosok zsidósága fordul anyagi segítségért a vidékhez, hanem megfordítva, a nagyobb községek juttatnak a maguk speciális intézményeinek gondozásán felül anyagi eszközöket a nehéz helyzetbe jutott vidéki községek fölségítésére, mert vezetőik úgy vélik, hogy a zsidó szellem a számára kicsiny, de vallásos bensőségben erős vidéki csoportokra minden körülmények között rá van utalva.

Ezt a példát s a benne rejlő tanulságot megszívelhetnők mi magyar zsidók is. Mert készséggel elismerjük, hogy nagyszabású kulturális és szociális intézményeket csak nagy, erős községek tarthatnak fenn, de ugyanakkor föl kell ismernünk azt is, hogy a zsidóság erőinek nagymértékű koncentrációja ezekbe a nagy egységekbe nem egészen megnyugtató jelenség. A zsidóságnak igenis szüksége van önálló életet élő, erőteljes községekre, melyek maguk alakítják erkölcsi életüket és vallásos szellemüket, mint eleven tradíció hordozói. Noha minket a Gondviselés megóvott a németországihoz hasonló csapásoktól, nálunk is azt tapasztaljuk, hogy a vidéki községek egy része nem tud megbirkózni a gazdasági válsággal és az anyagi romlás lejtőjére jut. Az a szolidaritás, mely a zsidó közösség érdekében minden zsidót kötelez, a nagyobb, erősebb hitközségeket kell, hogy fokozott áldozatkészségre sarkalja el vergődő kisebb községek érdekében, melyek az eleven zsidó szellem és hagyomány hordozói. A német zsidók pél-

dája legyen irányadó a mi számunkra is. Akik még tudnak áldozni, áldozzanak fokozottabb mértékben, aminthogy sokkal többet tudunk áldozni, mikor jobban

érezjük az idők komolyságát. És ne az erősek kérjenek anyagi segítséget a gyöngéktől, hanem maguk siessenek zsidó testvériséggel a gyöngék segítségére.

Lelkipásztor-rabbi vagy hivatalnok-rabbi?

A kongresszusi zsidóságban a rabbi helyzete és szerepe egyáltalában nincs tisztázva. A „haladó” reform egyik fő tendenciája abban állt, hogy a rabbi szerepe a hitközség életében az ú. n. vallási vezetést”-re korlátozza, azaz szélső „haladó” elgondolás szerint oly vallástörvényi kérdésekben való döntés jogára, melyek a község többségét és tekintélyes tagjait, minthogy ők „haladók” és így vallástörvényi szempontból közömbösek, nem érdeklik. Egyebekben a hitközség képviselői és ügyeinek irányítása a „haladó” elgondolás szerint a világi vezetők feladata.

A „haladó” szót idézőjelbe tettük, hiszen nyilvánvaló, hogy a zsidóság erkölcsi és vallási tartalma szempontjából az a haladás, mely a fenti felfogásban is megnyilvánul, visszafelé való haladást jelent. El kell azonban ismernünk, hogy a múlt század második felében, az akkori nagy társadalmi átalakulás közepette, az ilyenfajta haladás bizonyos mértékig a korszellem követelménye, s ezért elkerülhetetlen volt; de éppen ezért őszinte elvi álláspontot jelentett, mely nem igyekezett magát más színben feltüntetni, mint amilyenek valódi célkitűzései voltak. Az 1868. évi kongresszusi szabályzatok teljes mértékben ezt a „haladó” szellemet tükröztetik vissza. Már ezekkel a szabályzatokkal szemben felmerült az az alapos panasz, hogy a rabbit, szemben az orthodoxiában megőrzött erkölcsi irányító szerepével, a csupán vallástörvényi kérdésekben döntő, de egyébként a világi vezetőséghez alkalmazkodni köteles hivatalnok színvonalára szállítják le.

A magyar kongresszusi zsidóság további fejlődése azután sok tekintetben enyhítette az e kérdésben fölmerült aggodalmakat. Az élő zsidó tradíció nem moshatták el a haladás hirtelen felkapott jelszavai, s így a rabbi a kongresszusi hitközségekben is, sok tekintetben a Szabályzatok intencióin túlmenően, elfoglalták azt a lelkipásztori, irányító szerepet, melyet részükre a zsidó tradíció eleven szelleme szab meg. A vallásos, erkölcsi irányítás és a világi vezetést között pedig — egyes sajnálatos esetektől eltekintve — kialakult a természetes és harmonikus együttműködés, melynek során a rabbi még haladó érzelmű hívei előtt is a vallásos

közösség legfőbb erkölcsi képviselőjének méltó helyét foglalta el.

A márciusi országos gyűlés elé tervezendő kiegészítő statutum-tervezet céljához és rendeltetéséhez képest újonnan körvonalazza, az évtizedes fejlődés eredményei alapján, a rabbi szerepét és hitközségünkhöz való viszonyát is. A tervezet idevágó paragrafusai mélységesen jellemzők arra a szellemre, mely a kongresszusi zsidóság mai központi vezetőségét áthatja, s mely megnyilvánul a tervezet összes új rendelkezéseiben. Ez a tervezet nem nevezhető „haladónak”. Távoll áll tőle a vallási újítás vagy a társadalmi haladás vágya. Vallási tekintetben inkább konzervatívnak lenne mondható, ha vallási kérdésekben elfoglalt álláspontjának mélyen átértett tartalma volna. Ez a külsőségekben és szavakban megnyilvánuló konzervativság azonban megszűnik akkor, mikor a hitközségek világi vezetőségének és a rabbinak kölcsönös viszonyát kell meghatározni. A világi vezetők megválasztása tekintetében nem állít fel valláserkölcsei követelményeket, ellenben az Országos Rabbiszékeknek kérelmetlen szigorral írja elő, hogy döntéseiben a hagyományos haláchikus szabályokhoz köteles magát tartani. Mi szükség van erre az előírásra, és mily néven-nevezendő valláserkölcsei tekintély szájba meg ezt az előírást oly férfiak testülete részére, kiknek eleven vallásos lelkiismerete a vallásos élet tisztaságának legfőbb biztosítéka? Ám nem erről kívánunk beszélni elsősorban, hanem főként azokat a pontokat találjuk szomorúan jellemzőnek, melyekben a kiegészítő statutum-tervezet az eredeti, haladó szellemű kongresszusi szabályzatoktól eltér.

A különbség lényeges. Míg az eredeti szabályzat a rabbi jogait és kötelességeit néhány rövid pontban foglalta össze, elsősorban a gyakorlatra bízva működésük rendjének kialakítását, addig a kiegészítő tervezet e kérdéseket 21 részben igen terjedelmes paragrafusban tárgyalja, a legapróbb részletekig megszabva a rabbi működésének tartalmát és főleg annak korlátait. Az a szellem, mely ezeken a paragrafusokon végigvonul, bürokratikus túlhajtása mindannak, amit a „haladó” korszak a maga felbuzdulásában a rabbiállás „vi-

lági" hatalmának korlátozására kitalált. A rabbi az új statutum-tervezet értelmében pontos, időnként írásbeli jelentés megtételére kötelezett hivatalnok, kimmunkaadójának érdekeit szem előtt tartani, s a fölötté mérhetetlen magasságban trónoló világi vezetőségnek mindenfajta érzékenységet a legteljesebb mértékben respektálni köteles.

A rabbinak a hitközségben elfoglalt helye abban a tekintetben változatlan, hogy az előljárásnak ezután sem okvetlenül tagja. Ezt nem tartjuk lényeges kérdésnek, hisz a rabbinak erkölcsi irányító befolyása nem attól függ, hogy hivatalból tagja-e a világi vezető testületnek. Ennél sokkal fontosabb, hogy a rabbi, erkölcsi pozíciójának megfelelően, a vallásos és erkölcsi élet követéseit, melyeknek végül is ő a legfőbb és egyedül hivatott öre, kellő súllyal és tekintéllyel képviselje. Ez pedig feltételezi azt, hogy működését ne korlátozzák bürokratikus szabályok. Az új statutum-tervezet a rabbit teljesen a fizetett hivatalnok mértékével méri és bizonyult "fegyelmi szabályok hálójával veszi körül, melyek még hitszónoklatainak tartalmát is felülvizsgálhatóvá és fegyelmi eljárás alá vonhatóvá teszik. A 47. §. r) pontja kimondja, ugyanis, hogy „a hitszónoklat az izraelita vallást és a felekezetet kell, hogy szolgálja; a felekezeti élettel és vallási tanokkal nem kapcsolatos napi politika kérdéseitől, valamint pártoskodó és egyes személyek ellen irányuló sértő vagy bántó támadásoktól a rabbi gondosan óvakodni tartozik.” Megint fölmerül a kérdés: mi-féle vallásos tekintély az, mely e szabályzat paragrafusaiban a rabbinak, ki végre is maga a vallásos gondolat tisztaságának képviselője, vallási tekintetben előírást ad? Továbbá mi-féle sértő vagy bántó támadások azok, melyek a rabbit fegyelmi eljárás alá vonhatják? A hagyományos felfogás szerint a rabbinak nemcsak joga, de kötelessége is (pl. Sabosz Suvó napján) a község vallási és erkölcsi életében fölmerült viszásságokat ostorozni. Eddig a „haladó” községek vezetői is, még ha személyükben nem is tartották magukat a hagyományhoz, megbecsülték azt annyira, hogy tisztelettel vették, ha a rabbi a szószékről feddette meg vallástalan életmódjukat. A mostani vezetők egy része, úgy látszik, az ily feddésben már nem látja erkölcsi épülés forrását, hanem csak saját tiszteletreméltó személyének megsértését, melytől egy fizetett hivatalnok a szolgálat érdekében tartózkodni köteles. A tervezet a fegyelmi ügyben való döntést a községkerület rabbitanácsára bizza, melynek három világi és két rabbitagja van, s ez a testület a rabbit pénzbüntetésre, nyugdíja-

zásra, vagy akár nyugdíjjogosultság nélkül való elmozdításra ítélni; ez a legsúlyosabb büntetés pedig kiroható a 43. §. 6. bek. alapján oly tágan megfogalmazott vád alapján is, mint a rabbinak „hivatásához nem méltó magatartása”.

Nyilvánvaló, hogy szükség van a rabbi és községeik vezetősége közt felmerült vitás ügyek elintézési módjának szabályozására is. A zsidó hagyományos szellem azonban nem tűri meg, hogy a rendezés a rabbi lelkiismereti szabadságának súlyos korlátozásával járjon együtt. Hisszük és reméljük,

hogy a rabbi és községeik együttélését a jövőben is az erkölcsi harmónia fogja jellemezni; de az új tervezet a mostani helyzethez képest súlyos konfliktusok és krízisek magvát hinti el, a hatalmaskodásnak oly eszközeit adva a világi vezetők kezébe, melyek különben muló nézeteltéréseket is nyílt háborúság forrásává tehetnek. Hisszük, hogy a különös fegyelmi szabályzat a gyakorlatban nemcsak károsnak, de szükségtelennek is bizonyulna. Mindkét ok elég súlyos arra, hogy a márciusban összeülő nagygyűlés e pontokat alapos revízió alá vegye.

Fiatalság előre ...!

Léon Berman grand-rabbin az ifjúság hivatásáról

Rendkívül érdekes cikkben foglalkozik Léon Berman gran-rabbin, a L'Univers Israelite hasábjain azzal a nagy szereppel, amely az ifjúságra a zsidó jövő felépítése és a zsidóság aktuális kérdéseinek megoldása terén vár. De a zsidóság nagy tömegei teljesen helytelenül ítélik meg az egyes kérdések jelentőségét.

Kétségtelen, hogy a lengyel zsidóság nagy nyomora, a német zsidóság szörnyű elnyomatása, a Palesztina-akció igen jelentőségeltjes problémák. Am még fontosabb probléma ennél a zsidó erők egyesítésének ügye. De ezt is helytelenül fogják fel. — mondja a gran-rabbin — mikor a világ zsidóságának közös szerveit akarják minden erővel kiépíteni, holott első sorban a nemzeti szerveket kellene kiépíteni tehát az egyes országokban élő zsidó erőköt egyesíteni. A francia zsidóság számbeli jelentéktelensége ellenére ragyogó eredményeket produkált a múlt században, az ő munkájának eredménye volt az Alliance Israelite Crémieux-vel, az I. C. A. Hirsch báróval, belőle nőtt ki a palesztinai telepítés úttörője, Charles Netter és ennek a nagy műnek nagy mecenása, Rotschild Edmond báró. És ez a zsidóság vesztette volna most el küzdőképességét és adakozó kedvét. Mert igaz, hogy sokat tett a német menekültek segélyezése terén, de ebben még nem mérülhet ki minden tevékenysége.

De nem mérülhet ki a világ zsidóságának tevékenysége abban sem, hogy védekezik gyilkosai és elnyomói ellen. Többet kell tenni és a teendők incitívájá induljon ki Franciaországból. Az idősebb generációban már nincs meg az a küzdőképesség, amely a nagy problémák megoldásához szükséges. Nincs meg az apericipálóképesség, mely meglátja a kérdések lényegét és megtalálja azoknak a mai idők szellemének megfelelő megoldási módját. Mindez az ifjúság feladata.

Ha ez az ifjúság nem ébred hivatásának tudatára, saját pusztulását segíti elő. És ennek az ifjúságnak első feladata a belső erők egyesítése. Minden zsidó erő egyesítése az antiszemitizmus elleni harc számára, a szellemi javak megmentése érdekében, a zsidó kisember életfeltételeinek megjavítására.

Ez a feladata annak a most felnövő generációnak, mely a zsidóság egyedüli reménye. Ki kell építeni az iskolaez egyesületeket, melyek működése eddig is olyan szép gyümölcsöket termelt. Most, amikor Rómából a béke hangjai, a népek közös munkájának hangjai szállnak szerte a világba, mi zsidók is találjuk meg az utat saját erőink egyesítéséhez a fiatal-ságon át.

*****

A zsidó pénz

Tizenhét évvel ezelőtt egy amerikai zsidó, Ludwig Dreyfuss végrendeletében 25.000 dollárt hagyományozott szülővárosának, Mannheimnak. Az örökösök most, a németországi zsidóüldözések idején, pert indítottak a végrendelet eme pontjának megsemmisítésére azt vitatva, hogy akkor, amikor üldözik a zsidókat és jogaitól megfosztja, német városnak nincs erkölcsi joga egy zsidó pénzt elfogadni és használni.

Mannheim város azonban nem vonatkoztatja az árszakszást a zsidó pénzre is, így ellentmondással élt a keresettel szemben. Képviselője kijelentette a newyorki törvényeszek előtt, hogy a bíróadalmi kormány „hivatalosan” nem ismeri az árja faj felsőbbrendűségének elvét és nem tesz különbséget polgárai között.

A newyorki bíróság elfogadta ezt a védekezést és a végrendeletet meg-hagyta érvényességében.

A budai hitközség elnöke — a „Zsidó Élet szerkesztőjéhez“

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

A budai izraelita hitközségnek saját létele és erkölcsi integritása érdekében folytatott küzdelmében az Ön lapja volt az, amely egy év óta becsületesen mellénk állt és a magyar zsidóság érdekeire való tekintettel arra törekedett, hogy a felmerült áldatlan viszály lehetőleg a béke jegyében fejeztessék be.

Ebben a törekvésben — bizvást mondhatom — Önt más cél nem vezette, mint az a törekvés, hogy felekezeti használatra és óvjong olyan érdekeknek megkockáztatásától, amelyek magasabb szempontból a legádázabb harc közben is megóvándók, — magának a hitfelekezetnek érdekében.

Ezért a tiszta objektivitásért Ön nem érdemelte meg azt, hogy kövekkel dobálják meg és meghurcolják, hanem ellenkezőleg a józanul gondolkodó egyének részéről csak elismerést és hálát érdemel.

Éppen ezért szükségét érzem annak, hogy e szempontok kiemelésével Önnek eddigi — a magyar zsidóság érdekében

folytatott önzetlen törekvéseiért a budai hitközség nevében köszönetemet fejezzem ki, s felkérjem Önt arra, hogy ne engedje magát letériteni az eddigi útról, hanem folytassa munkásságát abban az irányban, mely a békés megegyezés útja és amely végül is kell, hogy győzedelmeskedjék. Mert a magyar zsidóság esz-időszerint nem vállalhatja azt a kockázatot, mely a vakságig menő harcban csak minden tényező kárára lehet és hasznát senki sem látja belőle. Ne zárja Önt az a láрма, mely ilyenkor mindig felhangzik olyan berkekben, amelyek érzik azt, hogy valaki a becsületes törekvések mezején magasan felletle áll az alantas gondolkodásnak és menjen Ön továbbra is azon az úton, mely nemcsak Önnek, hanem felekezeti nék is becsületére válik.

Fogadja őszinte nagyrabecsülésem kifejezését és maradtam

Budapest, 1935. évi február hó 6-án.

kiváló tisztelettel

Dr. Krisztháber Adolf
a budai izr. hitk. elnök

Buda nem fog támadni, de minden eszközzel megvédi önállóságát

A Budai Autónia Párt ünnepi vacsorája. — Krisztháber elnök és az új előjárók ünneplése. —

Lelkes hangulatú, hatalmas látogatottságú társasvacsorán ünnepelte a Budai Izr. Hitközség Autónia-Pártja a Hitközség Zsigmond-utcai dísztermében az újonnan megválasztott előjárókat. Ott voltak ezen a társasvacsorán a hitközség és az intézmények vezetői csaknem kivétel nélkül, dokumentálva azt, amint minden elfogulatlan szemlélő már amúgyis rég megállapított: az Autónia Párt maga a hitközség összessége. És ott volt Buda zsidó társadalmának színe-java, az igazi budaiak, akik szívvel-lélekkel ragaszkodnak ősi hitközségük önállóságához, évszázados tradíciókban gyökerező jogaihoz. De ezenkívül mást is megállapíthatott az elfogulatlan szemlélő: Buda békét akar, harca csak önvédelmi harc, támadni nem akar, nem is fog, fájdalmas érzéssel tölti el a mások által felidézett testvérharc és boldogan köszöntené annak végét. De amennyire ez csendült ki az összes felszólalók beszédeiből, annyira áthatotta minden szavukat a másik ér-

zés: Buda önálló akar maradni és önálló fog maradni és ezt az önállóságot teljes erejének latbavetésével meg is fogja védeni tudni.

Gesztes Ferenc, az Autónia Párt népszerű elnöke nyitotta meg az ünnepi vacsora szónokainak sorát. Üdvözölte a megjelenteket, majd lelkes szavakkal, a jelen voltak zúgó tapsai kíséretében köszöntötte a hitközség ősz, kiváló elnökét, dr. Krisztháber Adolfot 75-ik születésnapja alkalmával. Köszöntötte a betegsége miatt távolmaradt dr. Csobádi Samu alelnököt, a lemondását visszavonó Gerő Ödön előjárót és a hitközség négy új előjáróját.

— Kevés örömről van nekünk, budaiaknak egy év óta — mondotta —, mert sok támadásnak vagyunk kitéve. De bennünket nem csüggesztenek el a támadások és lankadatlan erővel folytatjuk a harcot 800 éves hitközségünk önállóságáért.

Hercz Béla szintén az új előjárókat köszöntötte, de üdvözlete szólt a régi

előjáróság minden egyes tagjának is, elsősorban Gerő Ödönnek. Kérte az új előjárókat, hogy a régi előjárókkal egyetértésben minden erejükkel védjék meg Buda autonómiáját. Ezzel megbecsülik a multat biztosítják a jelent és előkészítik a jövőt. Kérte, hogy minél előbb építsék fel a lágymányosi templomot.

Dr. Krisztháber Adolf elnök szóalt fel ezután általános figyelem közben:

— Ünnepi hangulat fog el — mondotta — nemcsak azért, mert ünnepelő társaságban vagyok, hanem, mert itt látom dokumentálva azt, amit az utóbbi időkben fájdalmasan nélkülöztünk: Buda osztatlan, teljes egységét. Nagy áldozatot hoztak azok, akik most új előjárókként részt kérnek maguknak a hitközség munkájából, hogy bebizonyítsák, mint fűzi össze Buda zsidóságát az összetartás láncában a küzdelemben, mely a zsidó becsületért folyik. Saját testvéreink támadtak ellenünk oly ürügyekkel melyek nem állják meg a helyüket semmiféle vonatkozásban sem és nekünk, különösen azoknak, akik régen állnak posztjukon a budai hitközség élén kötelességünk, hogy annak a régi testvéri szellemnek érdekében, mely Budát áthatotta, a töretlen zsidó szellem és kultúraszeretet meggyélen járva megvédjük jogainkat és teljes erőnkkel fejlesszük tovább régi, kipróbált intézményeinket, becsületben tartva az ősök emlékét, megtisztelve azt munkájuk lefedményének megtartásával. Dolgozunk kell azért, hogy ezt az örökséget emelt fővel és töretlenül adhassuk át az utódoknak. Ez nem budai, ez egyetemes zsidó, sőt egyetemes magyar érdek. Ezután meleg szeretettel köszöntötte a megjelentek között Bíró Géza miniszteri tanácsost, a Chevra elnökét azzal a kívánsággal, hogy ezt a nemes zsidó intézményt a régi szeretettel vezesse tovább.

Szék Zsigmond mondott ezután meleg köszönetet az új előjárók nevében a jöleső ünnepeltetésért. Mint adóügyi előjárónak adva van a programja, ebben a tekintetben nem mondhat mást, mint, hogy igyekezni fog az adók igazságos elosztását mindig keresztükönni. Háború van, harc folyik a hitközség autonómiájáért, de ebben a harcban az autonómia párt tagjai áthatolhatatlan acélfalként állnak a budai alkotmány megvédésének sáncai előtt. Szerencsége a pártnak, hogy olyan vasakarátú írfi áll az élén, mint Gesztes Ferenc elnök. Reméli, hogy azok a kiváló férfiak, akik most a tulsó oldalon állnak, előbb-utóbb fel fogják ismerni a budai autonómisták kívánságának magas etikai alapját, az igazságot, mely feltétlenül az ő oldalukon van, azt, hogy nem partikuláris ér-

dekekért küzdenek, hanem annak a hitközségnek érdekeiért, melynek leválása az összsidóság testéről oly veszteség lenne, mintha emberi testet csonkítanának meg. *A mi zászlónk két oldalára két jelszót írunk: az egyik a béke, a másik az, hogy mi soha nem fogunk támadni, de mindig védekezni. Meggyőződés, hogy ez a harc csak Buda győzelmével végződhetik.*

Dr. Kertész Manó előljáró báró Hatvány Bertalan, aki elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg, köszöntötte lelkes szavakkal könyvének megjelenése alkalmából. Egy a tisztaságért küzdő, az igazságot kereső zsidó lélek küzdelmét tükrözi vissza ez a könyv önnagával. Hallatlan bátorságra vall a szerzőnek az a gesztusa, amikor a könyvet Akiba, a budai zsidók fejedelme emlékének ajánlja fel.

Bíró Géza min. tanácsos, a budai Chevra Kadisa illusztris elnöke felszólalásában leszögezte, hogy a Chevra természetesen kötelességszerűen semleges maradt a most folyó harcban, de ez nem akadályozhatja meg őt, mint a Chevra elnökét abban, hogy meg ne jelenjék, amikor Buda új előljáróit ünnepli. A Chevrát sok támadás érte az utóbbi időkben. Kétségtelen, hogy a Chevra bizonyos nehézségekkel küzd, de ezek a nehézségek korántsem olyan katasztrófálisak, mint az egyesek pesszimistikusan látni vélik. Meggyőződése, hogy ezek a nehézségek a legrövidebb időn belül meg fognak szűnni. A maga részéről azt kívánja csak, hogy a béke minél előbb térjen vissza Budára és örömmel látja, hogy ez az érzés teljes mértékben hatja át az új előljáróságot, melynek nevében épp a legfiatalabb előljáró szögezte le magát a béke mellett: *Ebben a felfogásban szolidáris lehet vele minden budai.*

Dr. Deutsch Jenő Buda két vezetőjét, Kriszthaber Adolf dr-t és Csobádi Samu dr.-t, mint ügyvédekért, hogy a most folyó perben teljes fegyverzetben képviseljék Buda jogait.

Auer Róbert előljáró pontos adófizetésre kérte a hitközség tagjait. — Strauss Lajos műszaki főtanácsos az új budai lakosok nevében kérte az előljáróságot, hogy minden eszközzel kapcsolják be az új lakosokat abba a lokálpatrióta érzésbe, mely a régi lakókat joggal áthatja. A hitélet kimélyítése érdekében mindent meg kell tenni. Akik most jöttek Budára, ne csak azt érezzék, hogy most a Síp-utca helyett a Fő-utcában kell adót fizetniük.

Gerő Ödön felszólalásában rámutatott arra, hogy Buda és Pest között nemcsak az a különbség, hogy a Síp-utca helyett a Fő-utcában kell adót fi-

zetni. Különbség az is, hogy Budán valasztó minden adófizető hitközségi tag, nemcsak a bekebelezettek, mint más hitközségekben. Az ellenzék tagjai is helyet foglalhatnak az előljáróságban, nem úgy, mint másutt. Buda kezdeményezte a kultúrdélutánokat, melyek most országsszerte divatba jöttek. Hitközségi értesítőt ad ki, melyből a tagok értesülhetnek a hitélet minden eseményéről. Tehát *nemcsak az adófizetésben van különbség a Fő-utca és Síp-utca között, hanem különbség van az egész szellemben.* A mi programunk tényleg a béke, azt kívánjuk, *hogy hagyjanak bennünket békében.* Pesten úgy látszik nem akarják tudomásul venni, milyen hatalmas zsidó érdek Buda önállóságának fenntartása. Az összetartás a zsidóságban nem azt jelenti, hogy a hitközségeket kell egyesíteni, mert akkor ezt nem volna szabad Budánál abba hagyni, hanem be kellene olvasztani a pesti hitközségbe Kiskunfélegyházát és Szenteset is. Ezt pedig senki sem gondolhatja komolyan. Kis, osztott csoportok sokkal közelebb hozhatják az egyes tagjaikat a zsidóság összességéhez, mintha mamuttételekbe tömörülne, melyekben túl messze kerülnének a centrumtól a tagok.

Auer Róbertné a budai nők szolidaritását tolmácsolta hangulatos beszédében, Hirsch Soma pedig dr. Berényi Sándor levelét olvasta fel, melyben távolmaradását kimentí, Löwy József Gerő Ödönt köszöntötte és kérte, hogy súlyos szavával továbbra is figyelmeztesse az autonómia ellenségeit eljárásuk helytelenségére.

— Buda zsidósága — mondotta — már régen gondolkodik azon, hogy új böjtnapot iktasson be. Ezt a gyásznapot először Baracs Károly, majd Edelstein Bertalan halálának napján akarták megtartani, de azt hiszi, *Buda leggyászosabb napja az a nap, amikor a fúziós akció Budán elhintette az egyenlenség magvát.*

Végül még Krámer Adolf biztosította a budai anyahitközséget talpraesett beszédében a *lágymányosi hívek hűségéről és ragaszkodásáról* és ezzel a lelkes akkorddal zárult az autonómisták sikerült ünnepi vacsorája.

Még egy vacsorára készülnek Budán: hétfőn este a lemondott budai alelnököt ünneplik személyes barátjai ötvenedik születésnapja alkalmából. Ezt az egészen magántermészetű megnyilatkozást, amelyet természetesen nem érhet bírálat, némelyek célzatosan demonstrációvá szeretnék felfujni a fúzió, illetve a gazdasági együttműködés mellett, amelynek propagálásában az ünnepelt a

budai képviselőtestület legutóbbi gyűlésén sebeket kapott és kénytelen volt lemondani alelnöki tisztjéről. A vacsora rendezői között Baracs Károlyné, a legtiszteltebb budai zsidó nagyszony nevét is ott olvassuk, akinek e magyszereplését olybá szeretnék feltüntetni, mintha a nagymelékű Baracs Károly tradícióinak örökösét nem a jelenlegi budai előljáróságban, hanem a lemondott alelnökben kellene látni. Ezt a célzatos beállítást tudomásunk szerint maga Baracs Károlyné cáfolta meg a leghatározottabban annak kijelentésével, hogy a hétfői születésnap vacsorához semmi köze sincs a hitközségi politikának.

A fúziópárt a lefolyt héten ismét tömegesen küldte szét Budán az „Egységes hitközséget Pest és Buda egységes területén” című sárga füzetet, majdnem egész terjedelmében aláírozogatott körlevél és a pártba való belépést bejelentő, felbélyegzett levelezőlap kíséretében. Úgy látszik, hogy a fúziósok nagyon szeretik a káposztát felmelegítve, reméljük: a budai hittestvérek is, de azért nem lépnek be a fúziós-pártba...

Az *Autonómiát Védő Párt* az alábbi körlevelet küldte szét tagjaihoz:

A budai izr. hitközség önállósága veszélyben van. Be akarnak olvasztani bennünket a pesti hitközségbe. Ellenfeleink ígéretekkel iparkodnak elvakítani bennünket, annak árát azonban mi fizetnénk meg. Kísérletezni nem lehet, mert ha egyszer önállóságunkról lemondunk, azt többé visszazserezni nem tudjuk.

A támadás ellen kénytelenek vagyunk védekezni. Ecélből megalakult a budai izr. hitközség autonómiáját védő párt, melynek feladata, hogy hittestvéreinket a helyzetről felvilágosítsa és a hitközség vezetőségét az önállóság megvédésében támogassa.

Elhatároztuk, hogy hittestvéreinket több turnusban értekezletre hívjuk össze, ahol pártunk megbízottai az ügy fontosságára való tekintettel részletesen fogják céljainkat ismertetni.

A legközelebbi ily értekezlet 1935. február 12-én délután fél 7 órakor a hitközségi székház (III. ker., Zsigmond utca 49. I. emelet) nagytermében lesz, melyre hittestvéreinket szeretettel meghívjuk.

Ezen értekezletre a hitközség Előljáróságát is meghívjuk. Első előadónk dr. Berényi Sándor hittestvérünk lesz.

Budapest, 1935. február 8.

Hittestvéri üdvözléssel

A budai izr. hitközség autonómiáját védő párt nevében:

Gesztes Ferenc
elnök

„Tekintélyrombolók”

Mintha csak a tekintély megteremtői és védelmezői a Gondviselés jól megfontolt és céltudatos rendelkezéséből kizárólag csak az ő házuk tájékán volnának feltalálhatók, — olyan gögös fölényrel és olyan vakmerő impetussal suttogták felénk ezt az erkölcsi taglónak szánt szót: „Tekintélyrombolók!” Mi tekintélyrombolók! Mi, akik az igazság, a tisztesség, a becsület, szóval az igaz zsidóság és a zsidó igazság harcosaiul szegődtünk el, akik a szellem és a tudomány, a tanultság és becsületesség jogaiért harcolunk a hatalom kábulatában elvakultan hajszolt előjogok és túlkapások ellen —, mi, mi vagyunk a tekintélyrombolók?! És nem ők, akik egy *Heller-estet* produkáltak, akik elég vak merékek voltak ahhoz, hogy egy nagyhírű, ősz tudóst megfenyegessenek, ha nem szavaz az ő kedvükre, akik az emberket aszerint kategorizálják, hogy unifikációsok, vagy autonómisták-e, Stern-pártiak vagy antisternisták-e? Mi tekintélyrombolók vagyunk, de ők, — ők *tekintélyépítők!* Mert ők tisztelik, ők megvédik a tekintélyt, megvédik mindenki ellen, *még önmaga ellen is.* Mert tudni kell, hogy a tekintélyek néha nem tudják, hogy mi jó és mi árt nekik. Nem tudják pl., hogy nem jó, ha a fúzióskor ellen szavaznak! Ilyenkor, természetesen, a tekintélynek magának érdeke, hogy ettől a káros ballépéstől megóvják: meg kell tehát őt védeni az önmaga tájékoztatására és ennek káros következményei ellen!

Így van ez, kedves zsidó testvérem! Mert nem tudjátok ti valójában, hogy *mi a tekintély és mit kíván annak az érdeke?*

Ti azt hiszitek pl., hogy teszem egy *Blau Lajos*, a rabbiszeminárium nyug. nagynevű rektora, vagy egy *dr. báró Kohner Adolf*, az Országos Iroda nagyérdemű volt elnöke, vagy pl. egy kiváló jogász, orvos vagy tanár stb. stb., hogy ezek tekintélyek? Hát nagyon tévedtek! Miért volnának ezek tekintélyek? Mert egyik-másik írt néhány olyan tudományos munkát, amelyet majd évtizedek múlva is emlegetnek még? Vagy mert talán a kultúrának olyan hozzáértéssel, olyan lélekkel s olyan bőkezűséggel tett szolgálatot, amilyent csak fejedelemről szoktunk olvasni, vagy hallani? Ezek tekintélyek?! *Ki fél tőlük? Melyikük tud pl. állást adni vagy elvenni? Kik függenek tőlük? Lehet-e ott tekintélyről szó, ahol nincs hatalom?* Nem, ezek nem tekintélyek! Tekintélye annak van, akinek pl. nem lehet ellentmondani. Nem azért, mert az igazság szól szavaiból, ha-

zant azért, mert nem célszerű neki el-
lentmondani, minthogy annak kellemetlen következményei is lehetnek. Tekintély az, akinek befolyására adód felszökken, vagy lecsökken, akinek intervenciójára a beteg sokkal kevesebbet fizet a kórházban, mint amennyit kiróttak rá, aki ki tudja eszközölni, hogy fiad, vagy leányod akkor is legalább féltan-
díjmentes legyen fiú- vagy leánygimnáziumunkban, ha a feleséged piacra is autón jár; tekintély az, aki el tudja vetni valakitől a falat felét, hogy azt a maga protezséjának juttassa; tekintély az, aki meg tudja leckéztetni illetékes tényező által a tanítót, vagy tanárt (különösen a hittanmestert), mert a barátja, hogy ne mondjam: üzletfele fiának vagy leányának, kevésbé jó osztályzatot adott, stb., stb. Ezek a tekintélyek, de nem az, aki gyalog jár, még ha rakásszámra hordja is hóna alatt a könyvet!

Mert tudni kell, nyájas, de naiv olvasó, hogy az igazi hamisítatlan tekintély szankciókkal is rendelkezik! Ha nem értenéd, hogy ez kicsoda, megmagyarázom. Tegyük el pl., hogy hitköz-
ségi elnök, vagy előljáró vagy. Már most a te hitközséged iskoláinak egyik vagy másik tanára ellenzéki lapba mer írni, holott te azt *tekintélyednél* fogva megtiltottad. Tekintély volna-e már most ez a tekintély, ha zsoldosainak nem kellene attól tartani, hogy engedetlenségükért kemény árat fizetnek?! Világos most már?

Vagy: Mi tekintélyrombolók vagyunk, mert azt hangoztatjuk, hogy maradjon lehetőleg mindenki a mesterségénél: Aki jó bankár, ne akarjon tudós lenni; aki jó rabbi, ne akarjon még jobb fezőr lenni és így tovább, és i. t. — Ellenben ők tekintélyépítők és tisztelők, mert szerintük nem az ért a tanúgyhöz, aki ezt tanulta és csinálta, hanem az, akit erre a tekintélyforrás (ad normam: jogforrás) kijelöl; nem az a jó és tehetséges író vagy tudós, és nem az a

zsidóság nagy embere, akit működése alapján a közvélemény annak tart, hanem az, akit a tekintélyforrás ajakáról elhangzó nagysúlyú kijelentések azzá avatnak. Mert azt is illik tudni, hogy az igazi tekintély — de csak az igazi — a magából másoknak is adhat és ilyenkor hihetetlen *Umwertung aller Werte* történhetik: pl. a kitűnő kereskedőből elsőrangú kórházi szakember válhatik, vagy aki nagy tudosa a gyarmatvilág árucikk-titkainak, egyszerre a hitélet vezérférfiává tekintélyesedhetik, vagy egyszerűen érthet valaki a könyveléshez, mire a tekintélyforrás melegétől egyszerre a felekezeti élet szellemi dirigensévé tüzesedhetik, vagy... Folytassam?...

Hát még egyet nem szabad elfelejteni! Az igazi tekintélyt a magaviseletéről is meg lehet ismerni. Az igazi tekintély nem mindenkihez nyájas, nem mosolyog mindenkire, nem beszédes, nem fogadja akármilyen köszönését, nem áll föl, ha szobájába lépsz, nem nyujt kezét, nem hagyja abba az írást és nem néz fel rád, ha eléje járulsz és szólsz hozzá, hanem engedi, tűri, hogy pötyögj, vagy szónokolj — elvégre, mindjárt ki nem dobhat — miközben ő továbbra is az aktába merül, míg végül becsönget magához valakit, mire te ráeszmélsz, hogy nem vagy a Tekintély számára kívánatos tárgyaló fél és szép csendesen kisorsfordálsz. Ha nem így viselkednék, maradhatna-e tekintély?! És nem érezte-e mindennél jobban a tekintély igazi nagyságát az, hogy viszont gazdagon és spontánul jutalmaz mindenkit, akitől jóhíre-költését remélheti és aki alkalmas arra, hogy szükség esetére híveket toborozzon és szavazatokat szállítson. A tekintély — az kemény. Ti talán durvának, gorombának vagy modortalanak mondanátok, pedig ő — csak tekintély!

S végül, hogy a tekintélyrendszer minden { csínját-bínját megtanuljátok, meg kell értenetek azt is, hogy a tekintélyek védik is egymás presztizsét, mert a destruktív elemek néha vakmerően összefognak ellenük. Mi sem természetesebb tehát, minthogy ők is *érdekeszövetségbe* tömörülnek és megalkotják — a *tekintély-kartellt*. Ezt aztán védik minden rendelkezésre álló eszközzel. S ha te azt találnád mondani, hogy igazi tekintéllyé sem kinevezni, sem ettől megfosztani senkit sem lehet, tehát védeni sem kell, mert az igazi tekintély önmagától van és értékét önmagában hordja, — akkor te pose Jiszróól vagy, egy epikóresz, egy istentelen lázadó, akivel szóba sem érdemes állani. — Hát így van ez!

PÉNTEK ESTÉK

Imákba foglalt érzések és gondolatok

Írta:

Dr. ÁDLER VILMOS hatvani főrabbi

Ára: 5 pengő

Kapható a szerzőnél Hatvanban

Feminizmus a bibliában

Gabriele-Esther Moyses könyve a bibliai és a modern asszonyról

Tulajdonképpen a feminizmus mai megállapításaival száll szembe Gabriele-Esther Moyses asszony Lostanges-Meyssac versaillesi kiadónál most megjelent „La feminisme dans la Bible hebraïque — A feminizmus a héber bibliában” című könyvében, amikor szembeállítja a modern asszonyt a bibliai idők asszonyával és arra a megállapításra jut, hogy az a tényként hangzó megállapítás, mely az ősapák idejében élő zsidó nő inferiörus szerepéről kialakult és évszázadokon át tartotta magát, nem egyéb, mint elfogultság, mely a tények nemismeretéből, vagy felületes elbírálásából származik. És, hogy ezt bizonyítsa, elvezet bennünket a zsidó nő útján, az Exodustól a Példabeszédek könyvéig a Biblia és a Talmud oly tudását árulva el közben, mely nőnél egyenesen meglepő.

A Genesiszt olvasva megállapítja az írónő, hogy „Rebecca legalább annyi szabadságot élvezett, mint a legmodernebb mai fiatal leány”. De itt tudjuk meg azt is, hogy a többnejűség nem jog volt, hanem túrt állapot és a férjnek csak akkor volt joga új házasságot kötni, ha előbb elnyerte az első asszony engedélyét.

Az Exodus kötelezi azt a férfit, aki mezejtett egy fiatal leányt, arra, hogy feleségül vegye, amivel kapcsolatban megállapítja az írónő, hogy ha a mai férfiakal szemben is érvényesülnének ezek a szempontok, sok könnyelműségnek és még több tragédiának szünné meg a lehetőség. Ugyanitt állapítja meg Cipóráról, aki maga metélte körül fiát, hogy ő volt az első női sebész.

Mózes IV. parancsából látjuk, hogy Mózes, az Úr parancsára igen érdekes ítéletet hozott egy az Exodus alatt elhalt férfi örökösének ügyében. Itt arra kötelezte az elhunyt apa fivéréit, hogy az örökölt vagyonból a leányokat tartásuk el. Általában kötelezte a fiútestvéreket a leánytestvérek eltartására egész férjhezmenetelükig azzal, hogy amennyiben az örökség kamataiból erre nem telnek, akkor kötelesek az örökséget a leánytestvéreknek átadni még akkor is, ha ennek következtében nekik maguknak koldulniuk kellene.

Mózes V. könyve a házassági szabályokat tartalmazza. Hozzájárul ahhoz, hogy a háború esetén a jegyességet fel-függeszék, hogy a vőlegény halála esetén a menyasszony férjhez mehessen máshoz. Egy másik fejezet megtiltotta az elvált asszonyt, hogy az első férjéhez térjen vissza, ha a második férj elhagyta. Mennyi válás maradna el — állapítja meg

Gabriele-Esther Moyses asszony. — ha ez a tilalom ma is érvényben volna.

A Királyok könyve elmondja, hogy egy asszony, aki elhagyta családját és idegen országba vándorolt, milyen erélyesen követelte visszatérése után a királytól elkobzott vagyona visszaszolgáltatását. Még a feminizmus diadala előtt!...

Ezsaiás könyve elárulja, hogy igen sok házasságban a férfi és a nő egyaránt rendelkeztek a jövőbelátás adottságával.

Ezékiel „szentségének” nevezi a nőt és a Talmud leszögezi, hogy „azt aki elvesztette ifjúsága asszonyát, oly csapás érte, mint e jeruzsálemi templom pusztulása.

Zakariás a közös játékokat propagálja megvetve ezzel a modern koedukációs tanítási rendszer alapját és a Példabeszédek könyve is igen jelentős szerepet ad a nőnek.

És hány nagyszerű asszonyt sorol fel a Biblia! Debora, Jaël, Houlda, Esther, Mária (Aron nővére), megannyi bizonyították az ősidők antifeminizmusának cáfolására. Hol vannak ma ezek a nagyszerű asszonyok? Hol a pástornők, a földművelő asszonyok? „A Bibliának megvolt a Deborája, de mutasson nekem valaki egy köztársasági elnököt!...” kiált fel az írónő.

Mi nem akarjuk cáfolni ezeket a megállapításokat. Nem akarjuk bizonyítani, hogy napjaink is kiváló és értékes nők egész sorát mutatják fel. És tudjuk, hogy ősanynak példájából valóban meríthet a modern idők minden fiatal nője. A Biblia a Mózes könyveinek és a többi szent könyvnek megállapításai, amikor a női erénynek fényes példáit leszögezték, emléket állítottak a zsidó anyának, a nőnek, akinek hivatása volt életet adni eljövendő zsidó nemzedékeknek.

Rabbi Akiba

Rabbi Akiba minden csapást, amit a sors ráért, nagy türelemmel megindagathatlan lelki erővel viselt el, a legrosszabb hírt is derűs nyugalommal fogadta és a vigasztalás és bátorítás szavait ezzel a hittel és bizalommal teli mondással hárította el magától: „Isten mindent a javamra fordít!...”

Egy napon a rabbi olyan vidékre került utazás közben, ahol sem barátai, sem ismerősei nem voltak. Késő este volt, koromsötéttség vette körül, amikor hosszú vándorlás után elérte az első falut. Boldogan, hogy végre lepihenhet,

sietett az első házhoz. Bekopogtatott és szállást kért éjszakára. Mogorva elutasítás volt a válasz. Így járt a második házban, a harmadikban, végig az egész falun. Nem akadt helyre, ahol fáradt fejét nyugovóra hajlhatta volna.

A rabbi nem esett kétségbe. Nem volt benne sem harag, sem neheztelés. „Isten mindent a javamra fordít,” — mondotta magában és kezében világító lámpával, oldalán szamarával s kakasával, újból nekivágott a hosszú útnak.

Ment, ment, szünet, pihenő nélkül, amíg egy sűrű erdőbe ért. Athatolhatatlan farként vették körül a fák, itt is, ott is folyondárok, a földből kiálló vastag gyökerek, villámsújtotta facsonkok zártak el útját, nehezen, minden lépésre zigzázva haladhatott csak előre. Am hirtelen szélroham csapott át a fák között és a gyengén pislákoló lánnya szempillantás a ott kialakult.

— Isten mindent a javamra fordít — gondolta ismét a rabbi és tovább botorkált a vaksötét éjszakában. Egyszerre csak közvetlen közeléből vad üvöltés hallatszott, majd szegény szamarának halálrodata, amint az orozslán szétléte és rögtön utána nesztelen ugrás és útjának hűséges társa a szelid kakas is eltűnt oldala mellől. A vadmacska szákmányra lett.

— Isten mindent a javamra fordít — gondolta ismét Rabbi Akiba és folytatta most már egyedül a végnélküli utat.

Lassan, lassan elmúlt az éjszaka, firkodni kezdett, amikor a rabbi kiért végre az erdőből. Az erdő szélén, az országúton szomorú csoport jött vele szemben. Veresfejű, sebzett testű férfiak, tépett ruhájú zokogó asszonyok síró-rívó apró gyermekek. Szánakozóan kérdezte még a rabbi a szerencsétlen emberektől, milyen csapás érte őket.

— Abból a faluból vagyunk, — válaszolták kérdésére, — amelyik az erdő túlsó oldalán van. Az éjjel rablók hordája tört ránk és mindenkit, aki nem tudott étejekorán menekülni, felkötöttek. Mi maradtunk csak életben a falu népéből.

— Irgalom Istene — kiáltott fel a szörnyű hírre Rabbi Akiba — köszönet neked. Ha éjjel szállást kaptam volna a faluban, én is a rablók áldozatává estem volna. Ha a lámpásom ki nem alszik, fényre elárult volna a martalócoknak. Ha szegény állataim el nem pusztulnak, kiáltozások vezetne volna őket nyomomra. Bármint is tesz velünk az Úr mindent a javunkért cselekszik!

A Zsidó Élet

minden magyar zsidó lapja
Fixessen elő!

ZSIDÓ FEJEK:

Kovács Arnold

— Interjú? ... Velem? ...

Noldi bácsi vidáman rám nevet. De amikor a kollégák ott a szerkesztőségi szobában bizonyítgatják, hogy bizony interjú, vele, sőt rá akarják beszélni, álljon kötelnek, dühös leszek.

— Ezek viccek! Miről beszéljek. Nem szeretek magamról beszélni. Az újságíró ne beszéltesse magát. És ne beszéljen. Írjon, minél többet és minél érdekesebbeket. Ez a kötelessége és ez a hivatása. Ajánlom magam!

Ezzel ki is rohan a szobából. Utána szaladok és a lépcsőházban érem utól. Megmondom neki, hogy nem szokvány-interjúról van szó, nem is interjúról, nincs semmi konkrét kérdésem hozzá, lelkiségének azokat a vonásait akarom csupán az újságolvasó közönség számára lerögzíteni, melyek zsidó voltában jellemzik. Erre megenyhül. Leül a lépcsőházban levő nádfonatú karosszékre, megtömi a pipát, mely soha egy pillanatra ki nem kerül a szájából, akár *Kóbor Tamás*éból a félszivar és most már kérdés nélkül beszélni kezd.

(Bocsánat, most jut eszembe, még meg sem mondtam, kicsoda Noldi bácsi. Hátha mégis akad olyan újságolvasó ember, aki nem ismeri a nevét. Kovács Arnold ő, a magyar rendőri riportázs doyenje nemcsak években, nemcsak annak a negyven évnek értelmében, melyet a hírlapírás szolgáltatásban töltött, mint a *Neues Pester Journal* és *Újság* rendőri riportere, hanem doyenje tudásban, képzettségben, készségben, tekintélyben. Fogalom az újságírásban. Nem egy rendőri nyomozás eredményét segítették elő az ő magánkutatásai. Nem egy büntény kiderítésének szenzációs gyorsasága mögött állott ott az ő intuíciója, emberismerete, ötletessége. Amikor nemrég vissza akart

vonulni a munkától, szerkesztősége egyszerűen nem engedte. Ezentúl akkor jár be a szerkesztőségbe, amikor kedve tartja, ha fáradtnak érzi magát, egyszerűen nem jön be, de hozzánk tartozik, nekünk dolgozik, tagja a szerkesztőségnek. Ön nélkül el sem tudjuk képzelni a lapot — mondták neki. És Noldi bácsi maradt. Mindennap bejár, dolgozik, szállítja a kollégáknak a ragyogóbbnál-ragyogóbb riport-ötleteket. Szóval: ez Noldi bácsi.)

— Újságírói pályámon — mondja — soha semmiféle vonatkozásban nem éreztem és nem éreztettem velem zsidó voltomat. Sem hátrányom, sem előnyöm nem származott belőle. Persze, azért mindig és minden vonatkozásban zsidónak éreztem magam és azt hiszem bizonyos szempontból használók a zsidóságnak, ha elmondom például kommün alatti szereplésemet. A kommünt ugyan egyesek szeretnék, mint valami zsidó dologt beállítani, de én például, aki újságolván egész életemet a Zrinyi utcai épületben töltöttem, a kommün kitérésének napjától bukásának napjáig feléje sem mentem ennek a második otthonnak. De azért naponta találkoztam régi, a kommün előtt vezető állást betöltött rendőrtiszt barátaimmal, akik — ha alárendelt minőségben is — ezalatt is szolgálatot teljesítettek. *Én voltam az összekötő kapocs köztük és a titokban szervezkedő ellenforradalom között.* Az ellenforradalom oldaláról egy később fajvédővé lett újságíróval, *Kádár Lehel*el érintkeztem. Az ellenforradalomnak egyik legfontosabb eszköze a hírszerzés volt. A híreket a rendőrtisztektől kaptam és Kádár Lehelhez továbbítottam. Az Opera előtt találkoztam naponta a rendőrtisztekkel, mindig eggyel-egyel, sohasem csoportosan, nehogy feltűnést keltsünk. De valahogy mégis tudomására jutott a szerepem dr. *László Jenő*nek, aki évtizedek óta ismert, úgy, hogy elrendelte a *letartóztatásomat*. Nem került rá a sor, máig sem tudom miért. A kommün bukása előtti napon, amikor már tudtam,

hogy Szolnoknál megverték a vörösöket és bukásuk órák kérdése, mégis engedtem a leküzdhetetlen vágnak és elmentem a főkapitányság épülete elé. Beszélgettem a Ferencz József-téri oldalon egy nyitott ablakon át a szobában dolgozó rendőrtisztekkel, de szerencsémre rövid tartózkodás után távoztam. Később tudtam meg, hogy öt percre rá lejtött az emeletről két vörösör, hogy felvigyen a vörösörség parancsnokságának helyiségébe. Másnap maga *Jancsik*, a vörösörség főparancsnoka (így hívták a kommün alatt a rendőrfőkapitányt), akit közben letartóztatnak, mondotta el nekem a főkapitányság egyik szobájában, hogy összetévesztettek egyik, a kommünisták szemében különösen gyűlöletes főtanácsossal és *azért akartak behurcolni az épületbe, hogy jól elverjenek.* Egyszer *Szamuely Tibor*, aki akkor a lakáshivatalt vezette üzent értem, mert bizonyos lakáscímeket akart tőlem megtudni. *Nem is hederítettem a meghívására.*

— 1920-ban, amikor a híres 20.000-es számú rendelet megjelent, mely a zsidókat az illetékeség szempontjából különösen hátrányos helyzetbe hozta, az országgyűlésen néhány liberális képviselő élesen támadta a kormányt a rendelet miatt, úgy, hogy *Rakovszky* belügyminiszter ígéretet tett a rendelet módosítására. Az új rendelet el is készült, de csak *szavaiban, formájában volt más, mint az ominózus előző rendelet, szellemében ugyanaz.* Ennek a rendeletnek egy példányát hozzám juttatták és én kivonatolva leközöltem. Azonnal hivatalos cáfolat jelent meg, mire én szóról-szóra leközöltem a rendeletnek cikkemben érintett szakaszait. Másnap illetékes helyről figyelmeztettek, hogy le fognak tartóztatni, mert a rendelet csak lopás útján juthatott a birtokomba. Nem tartóztatnak le, de *bűnpártolás címén perbe fogtak.* Természetesen nem ítélték el, csak tiltott közlés miatt.

— A kommün utáni első napokban észrevettem, hogy a főkapitányság folyosóin *antiszemita hecc-cédulákat osztogatnak.* Olyan

SCHÜCK
INTERNÁTUS

Budapest VII., Kertész-utca 2.

Tökéletes ellátás, oktatás, felére mérsékelt díjak

Ha tajós lábaid gyógyítani akarod és elegáns cipőben akar járni, akkor cipőt **NAGY S.** modern ortopéd-cipésznel készíttesse. **Muzeum-körút 11** (Gr. Károlyi u. old. Thivó 86-166)

patáliát csaptam, nemtörődve az akkori hangulattal, hogy a detektív-főnök valósággal behurcolt a szobájába, nehogy valami bántó-dásomban essék. De a röpcédulák nyomban eltűntek.

— 1925-ben, amikor 25 éves újságírói jubileumomat ünnepelték, a legvadabb ébredők is ott voltak ünnepeltetésemnél. *Nádossy, akkori országos főkapitány mondotta az egyik ünnepi beszédét.*

Noldi bácsi előbb haragosan, temperamentumosan beszél. Oly dühbe gurul, amikor a kommunutáni dolgokat mondja el, hogy még pipájáról is megfélekedzik. Elszalad gyufáért, majd visszatér és ellágyulva mondja el azokat az eseteket, melyek ismerőseinek, pályatársainak, a nagyközönségnek szeretetét bizonyítják. Közben a folyosón hölgy kíséretében bájos apró fiúcska jelenik, meg, pirosan, mosolygósan, mackóruhában. Noldi bácsi nagy gyermekbarát, imádja a kis emberpalántákat. Otthagyt és odamegy a gyerekhez. Leguggol melléje, zsebéből cukrot vesz elő és egy perc múlva már meghitt beszélgetésbe merülve nevet egymásra a gyerek szóke és Noldi bácsi galambosz feje.

Halász Sándor

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy felekezeti közéletünk kiváló szerzői között elsőrangú humoristák is akadnak. Amikor a legkomolyabb és legsúlyosabb kérdéseken csapnak össze az elmék acélos pengéi, amikor tragikus komorság ül meg a szenvedélyek feszítő erejéből, a kiborulás felcsigázott lelkeket, akkor feláll egy finom és kulturált lelkű úr és Neptun a háborgó tenger hullámaival, úgy csendesíti simára ő. olajos szavával, disztíngvált modorával és finom humorával a viharzó kedélyeket. Így történt ez legutóbb is Budán, a híressé vált Heller eset alkalmánál. Amikor Heller Bernát pörölyös szavai valósággal villámokként cikkeztek ki a felháborodott lelkekből és heves jelenetek közben kommentálták a felszólalók és közbeszólók pro és contra az esetet, akkor a „Budai Izr. Hítköztség Értesítője“ (XXIII. évf. 1—2. sz. 9. lap) tehát egy szárazhírhöz és megbízható tudósítás szerint az történt, hogy „Szántó Jenő dr. Heller Bernát biztosítja irányában táplált meleg érzelmeiről és arról, hogy állásfoglalásáért semmi oládlóról sem őt, sem hozzátartozóit támadás érni nem fogja.“ Ugyan, ugyan: hát nem olimpiai

humor ez?... Táplált meleg érzelmeik... Támadás érni nem fogja!... És biztosítja is!... Grandiózus! Milyen szép is lehet az, amikor a Libán-szülés césárius-fái menüelt-ütemre hajladoznak és bőholnak!

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy felekezeti közéletünkben hivatalosan is hatályon kívül helyezték a sokak bölcseinek tartott évet: „sutor, ne ultra crepidam!“ Azt mondják, hogy erre azért volt szükség, mert egy nagyon komoly szakvéta alkalmával az egyik egyháznagy odaszólt — talán egy kicsit mérgesen is — a másikhoz: „Minek beszélsz béle olyan dolgokba, amikhez nem értesz?“ Mire a másik azt felelte csokolizáló fölénytel az egyiknek: „Hát akkor se beszéljék!“ — Nos hát most azután megtalálták a Sip-utcában a szakkérdések legjobb kezébe való letevésének minden kétséget kizáróan legkínzóbb módját — még pedig fűherri elv alapján. Valamikor az a nézet dominált a mi körünkben, hogy a böcher mindenhez ért, pláne a jó böcher. Aztán modernizálódtunk és akkor az volt a jelszó, csak a jogász érti a csi-ziót S nehogy ránk fogják, hogy mi magyar zsidók elmaradtunk a világtól, a hatalmas kongresszusi anyagból legfelsőbb intézkedésre kiragadtak egy tárgykört, a tanügyet és ennek előadójául megbízták egy különben igen kedves, jóvalis, köztisztelt és előkelő pozíciójától függetlenül is nagyrabecsült urat, akinek azonban —

a polgári pályától hosszú évekig távol élő — dicsőséges karrierje során nem volt alkalma tüzetesen foglalkozni a tanügyekkel. Amiből azonban korántsem következik, hogy nem fogja talpraesetten betölteni előadói tisztjét...

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy a gyermekszáj, a maga édes ártatlanságával gyakran leplezi le a nagyobát. Két drága k's apróság csacsog. Közben a maguk k's komoly ügyeit tárgyalják, az egyik — a bájos csőjség, a nagypapa imádott unokája — hirtelen odafordul jelszótarásához.

— Tudod te, ki az én nagyapám?

— A te nagyapád? Hát az ki?

— Az én nagyapám... Tudod, ami a rendőrbácsi a rossz gyermekeknek, az az én nagyapám a zsidóknak.

Gyermekszáj, aranyos gyermekszáj!...

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy Eisemann Mihály, a „Zsákba-macska“ operett zeneszerzőjének nevét, amikor operettjét Németországban filmesítették, nem írták ki a nevét, mert azt hitték, hogy zsidó. A keresztény Eisemann végasztalódhatik azzal, hogy megesett ez már máson is, aki igazán zsidó volt valamikor. Heinrich Heine-nak örökszép költeményét: a „Loreley“-t sokat szavalják és éneklék Németországban, még koncerteken is, de mindig úgy, hogy „Von einem unbeannten Dichter“...

K É R D É S - F E L E L E T

A zsidó darabok és a közönség

Rákosi Tibor dr., a pesti Bethlen-téri Színházi igazgatója mondja:

— Azok a darabok, melyeket mi játszottunk, a melyeket a közönség zsidó daraboknak könyvel el, tulajdonképpen nem is azok. Az írók zsidók a millió zsidó de a cselekményt be lehetne állítani bármely milióbe. De éppen ez a zsidó környezet az, mely megfogta a közönséget a maga különlegességével. A Dybuk zsidó lélekből fakadt, a zsidó miszticizmusból, míg a Timosa zsidó környezet csupán néprajzi érdekesség. Ezt a darabot, mely négyszázszor ment, nagy keresztény tömegek nézték meg. Különös érdekessége, hogy magyarok írták, Gellért Lajos és Vidor Imre. Az anyaszív szerzője Jack Gordon orosz származású író, aki Amerikába vándorolt ki, ott zsargon-színházat alapított. Kétezres szeriákban adják elő darabjait, a „zsidó Shakespeare“-nak, ahogy őt odakint nevezik. Az Anyaszívnek sem volt itt sikere, úgy látszik a közönséget nem érdeklik az elvont témák.

A Lyon Lea, mely Bródy Sándor halálának tizéves fordulójának napján került színre, alkalmat adott egy nagy keresztény színésznek hatalmas zsidó szerep alakítására.

— Most azzal a tervvel foglalkozunk, hogy a zsidó irodalom legnagyobb nevének, Ossip Dimov-nak legmeghatározottabb színművét, a „Szomorúságának énekesét“-t (Sänger seiner Trauer) adjuk elő. Ezt a darabot annakidején vendégzene-replésekor Janovits Jenő kolozsvári társulata már játszotta Budapesten, most újra fordítottuk Laczkó Gézával. Ennek a darabnak sincs zsidó tendenciája, csak a levegős zsidó. Vándor Imre új darabja, az „Ezriél“ is elkészült és azt is mi fogjuk minden valószínűség szerint előadni. Summa summarum megállapítom: nem zsidó darabokat, hanem egyszerűen jó darabokat adunk elő és az, hogy ezeknek a millió történetesen zsidó, legfeljebb, mint néprajzi érdekesség jön számításba és így fogja fel a közönség is...

HIREK

ONAPTARO

Február 9, szombat — Ádár 6 (Heti-
szak: Törülmó, háftóra: Vödöse sem noszán
chochmó, Királyok I. k. 5, f. 26—6, Szom-
bat kimen: 5 42), — febr. 10, vasárnap —
Ádár 7, — febr. 11, hétfő — Ádár 8, —
február 12, kedd — Ádár 9, — február
13, szerda — Ádár 10, február 14, csü-
örtök — Ádár 11 (Sov. böjt), — február 15,
pöntek — 12 (Szombat bejöv. 5.10)

— A „Zsidó Élet” olvasóit ezúton is
tisztelttel kérjük, hogy lejárt előfizeté-
seiket megújítani, illetve előfizetési díjak-
at kiadóhivatalunk (Budapest, VIII. Má-
tyás tér 17.) címére eljuttatni szivesked-
jenek.

— Frankl Adolf felsőházi tag, a
magyar orthodoxia nagytékintélyű vezére
néhány hét óta betegen fekszik a budai
Bíró-szanatóriumban. Komolyabb termé-
szeti influenzája van de hála családjá-
és orvosi önfeláldozó gondosságának, ma
már túl van a veszélyen. Betegségének
híre nagy részvétet váltott ki és most,
hogy kedvező hírek érkeznek betegszo-
kájából, általános megkönnyebbülés vá-
lotta az aggodalmakat és nemcsak a fő-
vározból, hanem az ország minden részé-
ből elárasztják a népszerű irodai cönköt
öszinte jókívánságokkal.

— A párisi hitközség konzisztóriumja elnö-
kének, a közelmúltban meghalt Rotschild
Edmond bárónak helyére, fiát, Rotschild
Róbert bárót választották meg. Alelnö-
kök lettek Jaques Zee és Jaques Hel-
bonert.

— A pesti hitközség dísztermében
(VII. Síp utca 12.) az e heti írásmagyará-
zatot dr. Schwarz Benjamin körzeti rabbi
tartja. A szabadegyetemi előadásorozatban
febr. 11., hétfő este 6 órakor dr.
Silberfeld Jakob békésesabai főrabbi („A
kabbala”), 7 órakor dr. Friedmann Dénes
újpesti főrabbi („Az európai zsidóság tör-
ténének áttekintése”), febr. 14., csü-
törtök este 6 órakor Vidor Emil („A zsidó
nevek keletkezése”) tart előadást a Gold-
mark teremben.

— Hangverseny a dohány utcai temp-
lomban. Csak azok a külsőségek ne let-
tek volna! A rendőr kordon a templom
előtt, a vaslánc, és bejáratjelző táblák,
melyek a jegyszédőtáborral a Nagyünne-
pekre emlékeztették az embert, amikor
szintén jegyszédők és rendőrök állítják
meg a templomba igyekvő hívőt. És a
lárma, beszélgetés, mely úgy beleragad-
zott az emberekbe, hogy még akkor sem

képesek letenni róla, hanem istentiszte-
lre gyűlnek össze, hanem hangver-
senyre. És Wóznér főgondnok, amint ci-
pőjét fel- és alácsikorgatja a főfolyosón
és hangosan intézkedik, hogy az érkező
nobilitások utját alacsonyabbrangú, egy-
szerű néző el ne állja. Arra kellett gon-
dolnom egész idő alatt, mennyivel meg-
ragadóbb, meggyőzőbb lett volna az
egész előadás a Vigadóban, vagy a Ze-
neakadémián. Ott talán még a közönség
is csendben hallgatta volna azokat a fen-
séges dallamokat, melyek a legmélyebb
áhitatú parancsolták, a legnagyobb elra-
datatást ébresztették.

Wehner Géza tanár nyitánya után Li-
netzky Bernát főkántor adta elő a „Ma-
tauvu”-t, majd dr. Hevesi Simon vezet-
te főrabbi, a rendező OMIKE elnöke ismer-
tette a művészetek és a vallás összefüggé-
sét ragyogó dialektikával felépített
megnyitó beszédében. Azután következett
az oratórium előadása. Bloch Ernest, a
modern francia zeneköltő gárda legkima-
gaslóbb egyénisége a szefárd szertartású
szombati istentisztelet dallamaiból építi
fel oratóriumát, mely a zene és ének
hangjaival hirdeti Isten örökkévalóságát
és a vallás fenségét és szentségét. Hézag-
pótló ez a mű, mert mindenki, aki tap-
asztalta már a keresztény oratóriumok
lenyűgöző hatását, fel kellett ébrednie
annak az érzésnek: miért nincs zsidó ora-
tórium? Nos most itt van, a zsidó imák
újjongása, sirása, letört alázata és dacos
követelődzése szólal meg héber nyelven
és azok a könnyek, melyek ott csillogtak
az előadás alatt a sokezerfőnyi hallga-
tóság szemeiben legmeggyőzőbb bizonyíté-
kai az alkotás tökéletességének. A ze-
nekar és énekar Fraknoi Károly ve-
zényletével csaknem hibátlan produkált,
egyetlen kifogásunk az lehet, hogy a kó-
rus állandóan elnyomta a zenét. A ma-
gánszólamokat Erdi Pál, a fiatal magyar
operaénekes generáció egyik legtöbbet
igéző tagja és Ligeti Dezső operaénekes
adták elő kiválóan.

A hangverseny műsorát Ábrahámsohn
Manó főkántor fejezte be Ábrahámsohn-
Donáth: „Elauháj Nesomó” mesterien
szép művészi előadásával.

— A pesti VI. ker. Templomkörzet
„dr. Weisz Miksa Kultúrtársaság” febr.
10-én, vasárnap délután egyegyedhat
órák a körzet VI. Aréna út 55. sz. a.
nagytermében jótékony célú kultúrdél-
utánt rendez. Dr. Mandel Miklós rabbi be-
vezetője után dr. Friedmann Dénes újpesti
főrabbi tart előadást. Közreműködnek
még: László Zsófia zongoraművészné,
Vázsonyi Endre író, Ney Dávid a m. kir.
Operaház tagja, Baló Elemér színművész
és Keszler Magda mozgásművész.

— A pesti VIII.—IX. IZR. Nőegylet
febr. 12-én, kedden este félhat órakor
tartja a Pesti IZR. Hitközség dísztermében
választmányi ülését Rosenberg Sándor né
elnökségében. A választmányi ülésen meg-
jelenik Stern Samu udv. tanácsos, a Pesti
IZR. Hitközség elnöke is.

— Napközi Otthon. A budai hitközség
Baracs Károly elemi iskolájában (XI. ker.
Váli ut 16.) a budai izr. nőegylet napközi
otthont nyitott. A gyermekek — a kör-
nyékbeli polgári és elemi iskola zsidó
növendékei — már 3 óra előtt gyűlekez-
nek és együtt vannak eset 7 óráig, mi-
alatt elvégzik iskolai leckeijüket, uzson-
uáznak és játszanak.

— A VII. ker. IZR. Nőegylet február
9-én, szombaton este féltíz órai kezdettel
a Hungária Nagyszállóban rendezi hagyó-
mányos szép bálját. A nagyon izléses
meghívó ezzel a megható jelleggel hívja
meg hitéletünk előkelőségeit és kedves
vendégeit „Hagyományos szép bálunkon,
minden jó ember a mi patrónusunk, min-
den jó ember a mi vendökünk, minden
fiatal testvérünk a mi rendezőnk és mun-
katársunk”. Minden megjelenő vendég Iste-
nenk tetsző áldozatot hoz a jótékonyág
oltárán.

— A clujii orth. Beth Avrohom-imaház-
egyesület tisztújító közgyűlésén elők-
ké: Liebermann Sándort, gondnokká: Weisz
Szigfridet és Léderer Lajost pénztárosá
Grünfeld Dávidot, ellenőrré: Mandula Er-
nőt, gazdává: Hirsch Samut, tanácsno-
kokká: Dr. Glasner Izsákot, Meister Ma-
nót, Léb Samut, Salamon Sámson, Far-
kas Izsákot, Klein Hugót és Langfeld
Mártont választották. A Gemilász Cha-
szolim egyesület vezetővé: Lévy Ignác
Richter Salamont Rubin Jenőt és
Izrael Fülöpöt választották.

— Brisz miló. Pusztá Tótúfjaluban
Friedmann József gazdálkodónál január
27-én brisz miló ünnepséget tartottak.
Lemberger Izsák rozsnyói főrabbi, az új-
szülött nagyatyja és komája, továbbá dr.
Lemberger Ábrahám nyírbátori és Singer
Rezső rimaszombati főrabbi, magvas, tar-
talmas beszédekkel gyönyörködötték a
nagy számban egybegyűlt híveket.

— Kántorválasztás Budán. Az Öntö-
ház utcai templon részére másodkántori
állás szervezését határozta el a budai
hitközség. A pályázók közül négyvel már
próbaéneklést is végeztek. Spitzer Vil-
mos karcagi kántor február 1-én pénteken
este Máárv-ot és február 2-án, szomba-
ton délelőtt Muszáf-ot imádkozott elő.
míg Friedfertig Artur rákosligeti, Purjesz
Mór győri és Singer Zoltán ráckevei kán-
torok vasárnap délelőtt adtak elő egyes
imarészleteket. A szakosztály egyelőre
még nem döntött. Nem lehetetlen hogy
más pályázókat is meghívják még próba-
éneklésre.

Zsidó írók világszövetsége. Salom Asch és Stefan Zweig most érkezett meg Amerikába. A newyorki kikötőben óriási tömeg nagy lelkesedéssel ünnepelte őket partraszállásuk alkalmával. Amint hoteljeikbe érkeztek a riporterek egész serege jelentkezett náluk és kérdezte ki őket terveik felől. Stefan Zweig kijelentette, hogy szeretné a zsidó vallású írók világszövetségét megalapítani, tekintet nélkül arra, hogy milyen nyelven írnak.

— **Kultúrdélután Kőbányán.** Február 3-án tartotta meg a Kőbányai Izr. Hitközség ez idei második kultúr estjét a Kaszinó könyvtártermében. Dr. Ehrenthal Aladár ügyvéd írásaink alapos ismerője „A zsidó nő jogi helyzete a szentírásban és talmudban” címmel tartott szabadelőadást, melyet nagy érdeklődéssel figyelemmel, sőt elragadtatással hallgattak meg a közönség. Dr. Friedmann Ignác né a Wizó céljait, tevékenységét, emberbaráti és felekezeti feladatait, valamint hatalmas eredményeit ismertette. Egyben felhívást intézett a zsidó nőkhoz, hogy tehetségük szerint csatlakozzanak a mozgalomhoz és vigyék be a zsidó nők szeretetkészségét munkájukba. Az előadás láthatólag mély benyomást gyakorolt a jobbára nőkből álló hallgatóságra. Seltenségesen Ilona Eötvös Károly „Testvéreim keresem én” című versét, majd Katona Ferenc kultúrelőjáró zsolzár fordítását és „Unokámhoz” című versét adta elő átéléssel, melegséggel. Megérdemelt taps ünnepelte a fiatal művészeletyét és szeszöt. Majd dr. Seresné H. Margit operatársnő énekszámai következtek. Gyönyörű kultúrát és bársnyos alt hangján szólt meg Saint-Saens áriája és Endrődy-Csiky, valamint Murgács Kálmán magyaros egyvelegje. Dr. Friedmann Ignác szolt ezután a hallgatósághoz: Gondolnunk kell azokra, akik hazatlanokká válna bolyongnak segíteni kell őket, hogy az ősi föld befogadhassa őket. Végül Rejtő Gábor gondokaművész, a zsidó művészgárda nagy reménysége Albeniz: Malegagnaját és Popper: Kis orosz fantáziáját adta elő. Dr. Pajor István zongorakísérettel, frenetikus hatást értek el a fiatal művészek mesteri tökéletes játékkal. A nagy sikerű kultúrelőadás Katona előjáró zárószavaival ért véget.

— **Dr. Dénes Lajos előadása.** A Zsidó Szabadegyetem előadássorozatában a mult héten dr. Dénes Lajos tankerületi főigazgató tartott igen érdekes és egészen eredeti beállítású előadást Madáchról és „Az ember tragédiájá”-ról. Megállapította, hogy Madách, aki a hegeli filozófia gondolatvilágában élt, Lucifer alakjában nem a gonosz, a rossz a kárteknony ördögöt akarta megszemélyesíteni, hanem az alkotó eszmével együtt jelentkező ellenálló erőt. Ez az ellenálló erő

minden alkotással szemben jelentkezik, hiszen amikor a szobrász a márványból remekművet akar faragni, akkor is jelentkezik a kő keménysége, mint ellenálló erő az alkotás akaratával szemben. És amikor Lucifer kijelenti, hogy ő mindenütt ott volt, van és lesz, ahol Isten, akkor ezzel azt juttatja kifejezésre, hogy mindenütt jelentkezi fog Istennei, mint reális alkotóval szemben, mint ellenálló. Szóval nem, mint morális ellenhatás jelentkezik, hanem mint filozófiai. A tartalmas előadást nagy tetszéssel fogadta a hallgatóság.

— **A Józsefvárosi Nőegylet és a Józsefvárosi Ifjak Köre (VIII., Templomkörzet Ifjúsági Csoportja)** febr. 17.-én, vasárnap délután fél hat órai kezdettel nagyszabású művészetet rendez a Góldmark teremben ismert fővárosi művészek részvételével. A művészetet tánc követi éjjel 1 óráig. Belépőjegy ára, másorral együtt P 1.20.

— **Felmentő ítélet Magdeburgban.** A magdeburgi esküdtszörőság öt napos tárgyalás után ártatlannak mondta ki Dr. Willi Spanier zsidó ügyvédet, akit azzal vádoltak és ezért hónapok előtt letartóztattak, hogy irodája kifutófiúját ültelgette. erkölestelensége kényszerítette és testi fejlődésében visszavetette. A szerencsétlen embert a horogkeresztes sajtó heteken át pergetőz alatt tartotta és mert tagadta a vádakat a legsúlyosabban invektívákval illette. A tárgyalás során a vádak megdőlték és bár az ügyész öt évi börtönbüntetést indítványozott, az esküdtek verdiktjukkal ártatlannak jelentették ki. A bíróság Spanier dr.-t nyomban szabadlábra helyezte.

— **Csecsemő- és gyermekgondozónők.** A Pesti Izr. Nőegylet által fenntartott csecsemő- és gyermekgondozónői tanfolyamok jelesen végzett hallgatói közül néhány már elhelyezkedésre vár. Akinek szakképzett izr. vallású nőrszre van szükség, forduljon felvilágosításért a csepeli Weiss Alice Gyermekágyas-otthon teikonyhájának vezetőjéhez: Lily nővérhez, vagy személyesen, vagy telefonon. Telefon szám 93—3—04.

— **Zsidó telepítés Ecuadorban.** A párisi emigrációs bizottságnak Frei dr. és Boni egy magántársaság nevében bejelentették, hogy Ecuador kormányával folytatott tárgyalásaik során sikerült zsidók letelepedését a délamerikai országban biztosítani. Ecuador (485.00) hektár területet hajlandó mezőgazdasági megművelésre zsidó bevándorlóknak átengedni. Állampolgárságot a fennálló törvényes rend szerint kapnának, de könnyítéseket biztosítanak nekik tudományos, művészeti s zociális téren érdemeket szerzett zsidók számára, továbbá azoknak, akik politikai okok folytán állampolgárság nélkül ma-

radtak. A megegyezés felől hivatalos értesülés még nincsen.

— **Zsidó tengerészeti iskola Olaszországban.** Civita Vecchiában vasárnap avatták fel az olaszországi zsidó ifjak számára emelt tengerészeti iskola épületét. Az ünnepen jelen volt Prof. Sacerdoti római grandrabbi, továbbá az olasz hitközségek, szervezettek és sportegyesületek képviselői.

— **Választás az aszódai rabbiszékben.** Steiner Jakab főrabbi, lapunknak is tudós dolgozótársa egészségi állapotára való tekintettel, lemondott aszódai főrabbi-állásáról, amelynek egyéniségével és hatalmas tudásával dísz és suyt adott és családjával együtt Miskolcra költözött. Az aszódai izr. hitközség egyhangulag dr. Berg Józsefet, a fiatal rabbigeneráció egyik leghatékosabb tagját választotta helyettes rabbivá.

— **Elölétetések a miskolci orth. izr. hitközségnél.** A miskolci orth. izr. anyahitközség képviselőtestülete legutóbb tartott rendes közgyűlésében egyhangulag elhatározta, hogy a hitközség kitűnő főkántorát Löw Jeromost buzgó és eredményes munkásságának elismeréseképpen ügyvezető-igazgatói címmel ruházta fel. A képviselőtestület egyidejűleg a hitközség érdekében kifejtett érdemes tevékenységük méltánylasképpen Neuländer Jenőt jegyzővé és Morgenstern Sámuel adóügyi jegyzővé választotta.

104 pap

véleményét kérték ki egy bukaresti sajtójelentés szerint annak a válóleveknek dolgában amelynek kiadását egy fiatal zsidó mérnök kérte az egyházi hatóságoktól gyógyíthatatlan elmebeteg felesége ellen. A sajtójelentés szerint 14 romániai, 30 amerikai, 6 belga, 25 palesztinai, 10 lengyel 6 holland, 3 magyar, 1 német, 2 francia, 2 jugoszláv és csehoszlovák szerepel a megkérdezett papok sorában és a nagyközönség kissé értetlenül áll ezzel a kérdéssel szemben: miért kellett ennek a válóügynöknek az egész világot megjárnia. Ez a véleménykerés tulajdonképpen Rabbenu Gerson híres németországi zsidó tudósnak, Rási nagybátyjának — akit tudósaink a „zsidóság világító oszlopának” cícsértek — azzal a talmával függ össze, amelyben mintegy 900 év előtt élttotta a zsidóknak a többnejűséget. Az ő „ceterum”-je alól később mentesítették azt a férjet, aki gyógyíthatatlan elmebeteg feleségének életében akart újból nőszülni, de ilyen esetekben 3 ország papjaiból kellett összeállítani azt a papi bíróságot, mely az adott körülmények mérlegelésével megadta a valóni kényszerült férjnek az ujránősülésre szóló engedélyt. Alighanem ilyen esetre vonatkozik a bukaresti sajtójelentés is...

Legendás hős a zsidó életben

Ha írói fantázia szülte volna ezt a történetet, akkor is megkapó, felemelő, a zsidó jövőendő örökkévalóságában való hitnek bizonyossága volna. A történet azonban minden szavában igaz, a szereplője nagysága a nemzetközi tudományosságának és örök büszkesége a zsidóságnak. Egy világhírű zsidó tudós életéről, gondolkodásáról és nemességéről szól. Klasszikus tömörséggel ismerteti életét, pályafutását, munkásságát, a zsidóságot való áldozatkészségét a Bécsben megjelenő „Jüdische Presse“ g. s. jelszű munkatársá. Irását szó szerinti adjuk az alábbiakban:

Ismétlően emeregek fényképe fölött, amelyet a német zsidóság Segélyegylete közölt évi jelentésében. Külsője egyáltalán nem hasonlított arra a férfira, akiről elképzelhetnők, hogy a jesivák jöttevéje lehet. Simára borotvált az arca, nincs se bajusza, se szakállja. Magasan záródó galéria, sötét öltönye inkább egy lelkész külsejére emlékeztet. Jól jegyezték meg; egy lelkészére és nem — egyáltalán nem — zsidó rabbinuséra.

Ez a nem zsidós külsejű férfi: Haffkine, teljes néven: *Dr. Waldemar Mordeckai Wolff Haffkine*, aki — ezeket az acatokat sűrűvének felíratából veszem, amelynek fotografikus mása szintén itt van a jelentésben — 1860-ban született Odesszában és 1930. októberében halt meg Lausanneban. *Végredeleletében ragyogóan keleteurópai jesiváknak hagyományozta.*

A héber és francia felírat egyebet is regél. Azt, hogy Haffkine bakteorológus volt, a párizsi Pasteur-intézet tanítványa, aki Indiában az emberiség két hatalmas ellensége, a kolera és a pestis ellen harcolt. Végredeleletének végrehajtója, a Német Segélyegylet még többet tud felőle és szép sorjában el is meséli évi jelentésében. Ez a többlet emeli csodálatunkat, hogy ilyen származású és ilyen pályafutású férfiú élete alkonyán arra a meggyőződésre jut: *a zsidóság csak a jesivák hagyományhű szellemében való nevelése mellett maradhat meg.*

Haffkine a tudomány magasságába ívelő pályáját nem a jesivában kezdte meg. Már az édes atya is egy úgy nevezett maskil, felvilágosodott volt. Tisztviselője Jossel Jessel Ginsburg bárónak, aki hatalmas alapítványokkal és ösztöndíjjal az orosz-zsidó ifjóságot az általános műveltséget adó iskolák és az akadémiai pályák felé igyekezett irányítani. Haffkine tanulmányait előjásosan a

gimnáziumban és az egyetemen végezte. Kedvenc tanítványa volt Metschnikoffnak, akinek az oldalán később a párizsi Pasteur-intézetben is dolgozott.

A pétervári egyetemen korán felismerték rendkívüli tehetségét és hajlandók lettek volna számára az utat a tanári katedra felé megnyitni, ha megkeresztelkedik. Nem adja el azonban magát. Katonáskodása idején örökre odaszegzi magát az orosz zsidók szomorú sorsához vére hullatásával tesz bizonyságot, hogy a keresztiséget sohasem fogja keresni. Egy pogrom alkalmával megakadályozza a kadettokat, hogy zsidók házakat kifosszanak. A kadéttok kardot rantanak, Haffkine súlyos fejsébet szenved, élettelenül esik a földre. Jótékony kezek kórházba viszik és amikor öntudatát visszanyeri, közlik vele, hogy a bíróság előtt kell fellépnie, amiért a tisztjelöltekkel szembeállott. Csak Metschnikoff közbenjárása menti meg a súlyos következményektől.

Kijut Párizsba és éveken át tartó kísérletezés után új oltóanyagot, a kolera győgszerét találja föl, később a pestis elleneszerét is megállapítja. Oltóanyaga a legyengített vírusból áll és ezt Haffkine előbb önmagán, azután tudós kollegáin, később fegyenceken próbálja ki. Amikor Oroszországban koleravész szánt végig, felajánlja szolgálatait szülőhazájának. A cári Oroszország azonban nem fogadta el a zsidó segítőkész. Nagybritánia kormányja azonban párizsi nagykövete útján megívtatta Indiába Százeczeket oltott be szerével. Egyik kerület eredménye mutatja a hatást: 187.000 embert beolt, 640.000 oltatlan marad. A beoltottakból 814 a be nem oltottakból 30.000 ember meghal. A bennszülöttek fehér mágusnak nevezik el és csakhamar hivatalosan is elismerik, hogy mérhetetlen szolgálatot tett Indiának és Indián keresztül Angliának! A pestis leküzdésére Bombayban alapított intézetet, amelynek immár igazgatója, nevére nevezik el, magas angol kitüntetésben részesül, tagja lesz számos tudományos társulatnak és nyertese akadémiai díjaknak.

Életveszélyes indiai szolgálata közben gonczolatai — amint erről naplójegyzetei tanúságot tesznek — szomorú soron oroszországi hittestvérei között járnak. Sohse feledkezett meg arról, hogy mit szenvednek a cári uralom alatt. 1915-től kezdve egyre többet és mélyrehatóan foglalkozik a zsidóság problémáival. Mirec tisztában kristályosodik ki előtte, hogy a zsidóságot csak a vallás tartotta fenn és jövője is csak a Tóra ápolása révén biztosítható.

A Tóra tanulmányozóit kell támogatni

— erre a végső konkluzióra jut el angol, francia és amerikai lapokon megjelent cikkeiben.

A békekonferenciának 1919-ben több más prominens zsidó férfiú által is a'irtt memorandumot nyújt át. Ebben a zsidóság számára hitközségi autonómiát, a pogromok során elkövetett károk jóvátételét, a szombatot tartó zsidóknak a vasárnapi munkaszünet alól való felmentését, a zsidóságnak Palesztinára való történelmi jogának elismerését, a Palesztinában alapítandó zsidó otthonnak meg-alapítását sürgeti. Az Alliance Israélite megbízásából beutazza Ukrajnát, Krimit, Oroszországot és Szibériát és terjedelmes beszámolót készít az új uralom alatt szenvedő zsidók sorsáról. Halála előtt a német zsidók Segélyegyletével lép érintkezésbe. Ismétlően előadja az egyet vezetőségének terveit a jesivák megerősítéséről és amikor látja a helyeslő megértést, az egyesületet bízza meg, hogy másfél millió svájci frankból álló vagyonát, amelyet tudományos és karitatív munkásságával szerzett, kezelje és az általa jelzett célra fordítsa.

Határozottan kijelenti azonban — és ez a legjellemzőbb Haffkine gondolkodására — hogy semmiképen sem akarja a jesivák tanítómestereit a maguk jónak látott tanrendjében befolyásolni. Nem kíván lekiismereti áldozatokat azoknak az összegeknek ellenében, amelyet a Haffkine-alapból folyósítanak. Az alapítvány kezeloisége csak általános tudományos szempontokból, tehát higiena, ruházatkocsás, lakás, élelmezés kérdéseiben gyakorolhat ellenőrzést. A maga személyében ugyan lelkesedik a természettudományokért, de nem akarja, hogy a jesivákból kikerült ifjakat ez a tudományosság elkápráztassa és a jesivákban szerzett tudásukat illetően megtévessze. Azt a nézetét is kifejti, hogy kívánatos volna, ha a növendékeket tudományos képzésük mellett, valamilyen iparra is kitanítták.

A Segélyegylet vezetősége hűségesen követi a nemes adakozó intenciót és nem szól bele az általa támogatott jesivák belső életébe. Mincénképen azonban örömmel vette, hogy az iklódi és máramaroszigeti jesivákban önként szövődött, a felsővisóiban pedig asztalosműhelyt rendeztek be. Minchégyik évi 250 angol font segélyben részesül a Haffkine-alapból. A felsővisói jesiva ezenkívül még egy nagyobb összeget fog kapni internátus építése céljából. Hasonló célra a pozsonyi jesiva már kapott 250 fontot.

Igy olvadi össze lassan Haffkine neve a keleteurópai tudiskolákkal. Nincs már messze az idő, amikor a tudós professzor neve a hagyományhű zsidóság előtt, mint legendás hős fog élni.

A Talmud története

Irta: Steiner Jakab zsidói főrabbi

V.

A nagy zsinat férfiai

Amilyen nagy érdeme Ezrának az, hogy a Tóra megértése és terjesztése érdekében kifejtett munkája ily sikeres volt, ugyanolyan fontos az, hogy szervezte meg a legmagasabb községi hatóságot.

A közösség ügyeinek vezetőiként a vének vannak említve. Számra nézve nem tudjuk pontosan, hogy hányan voltak. Nehemia könyvében olvassuk, hogy „a zsidók pedig, mind a vezérek 150 ember... asztalomnál voltak”. Ezalatt bizonyára csak az előkelőket kell érteni, akik bizonyos körök élén állottak. A Misna csak ennyit mond: „Mózes átvette a Tórát Szinajról, átadta Józsuának, Józsu a véneknek, a vének a prófétáknak, a próféták pedig átadták a gyülekezet férfiaiak”. (Aboth 1.) A babyloni Talmud szerint 120, a jeruzsálemi szerint 85 tagot számlált a nagy gyülekezet. Az újabb gondolkodók szerint a dolog úgy áll: a nagy gyülekezet testülete átment a vének testületébe és ezen testület 120, majd 85 végre csak 72 tagot számlált. (Évkönyv 1897.) A 85 szíam különben már a számkivetés előtti időkben is mint valamely testület száma szerepelt. „Ekkor mondta a király Doégnak: fordulj te és támadj rá a papokra! És fordult az edomi Doég és rátámadt ő a papokra és megölt az napon 85 embert len és éföd viselőit”. (Sám. I. 22, 18.)

Ami már most a nagy gyülekezet hatáskörét illeti, a Talmud arra tanít minket, hogy „a nagy gyülekezet férfiaiiban tiszteljük a fogságból visszatérő zsidóság újjászervezőit. Mindaz, ami a későbbi zsidóságnak megadta a sajátos jelleget, mindaz, ami ezen zsidóság előtt kedves és drága volt, mindazt a gyülekezetre vezették vissza. Ők gyújtották és rendezték a szent iratokat, elrendelték azoknak olvasását, gondoskodtak állandó imákról és megvetették a liturgia alapját, ők kezdték meg a tanulásnak azon módját, amely később a Talmud nagy tudományára vezetett, ők a népek szellemi vezetői. (Évk. u. o.) Fontos intézkedéseket tettek a gyülekezet, továbbá a házaséletre vonatkozólag.

Nagy súlyt helyeztek a családi élet szentségére. A hagyomány tartja, hogy mielőtt Ezra Babyloniát elhagyta, az egyes családokat mint a finom lisztet úgy rostálta. Úgyszintén a szombat és ünnepnapokra szóló törvényeket megerősítették és kibővítették, egyuttal példát adtak, hogyan kell megvalósítani az ő ta-

nitásukat „készítetek kerítést a Tóra köré (Aboth 1.)

A szófirim, vagy írástudók (458—300) Ezra idejében és bizonyára még utána és egyideig a papok és a leviták voltak a hivatásos tudósok, mint Ezra, aki maga is pap és tudós volt. Ez nagyon természetes volt így, mert csak a papok és leviták, akik az adományokból és tizedekből éltek, tudták egész idejüket a Tóra tanulmányainak szentelni. A törvények tanulmányozása pedig már abban az időben is a teljes odaadást igényelt. „Csak aki szabad minden foglalkozástól — mondja Jézus ben Szirák (k. b. 2000 évvel a k. i. sz. e.) az lehet igazán böles”. Szirák összehasonlítja a szóferim bölcsességét az építőmesterek és a többi mesterember tudásával. Ezen utóbbiak nem ülhetnek bírói székben, nem tudnak ítéletet hozni, valamint a böles mondásokban sem jártasak.

Másképpen áll a dolog az írástudókkal. Ők a régiek tudományát kutatják és

behatolnak annak homályába is. Szirák már nem beszél papi írástudókról. A törvény magas értékelésének következtében, amely a népnél mindinkább tért hódított, a többi izraeliták, a nem papi származásúak is, a törvény tanulmányozásának szentelték magukat. Az írástudók legmagasabb feladata volt tehát az Írás kutatása, a törvényekből a Halachát le származtatni, a történeti részből pedig a Hagadát, vagyis kibővíteni a bibliai elbeszéléseket és azokat magyarázni.

A magyarázásnak a módját Midrasnak (kutatni, duras) és a helyet, ahol e tudományt ápolták béth hámidrás, (ház, bájisz), tanháznak nevezték. A Jesiva elnevezés, amelyet csak későbbi talmud-iskolákra használtak, már Szirák könyvében előfordul.

A széfer, vagyis a könyv, a biblia volt a kiapadhatatlan forrás, ahonnan a tudósok merítettek s annak minden szavát magyarázták.

Zsidók a színművészetben

Irta: Dr. Wolf József

A párisi „Nouvelle Revue Juive” külön kiadványában a zsidók szerepét és jelentőségét a színház terén írja meg. (A bevezetés szerint a zsidó színházról s a zsidók szerepéről a színházi élet terén.) A francia irodalom, művészet és kritika legkiválóbb képviselői nyilatkoznak a zsidóság szerepéről a színművészet terén. Csak rövid kivonatát adhatjuk az egymást követő érdekesnél-érdekesebb fejezeteknek, amelyek egyik-másikának részletes ismertetésére még visszatérünk.

J. Zoller páduai egyetemi tanár a ghetto színművészetéről ír. Már a renaissance korában nagyon élénk volt az olaszországi ghettookban a színházi élet. Voltak zsidó drámaköltők pl. Lazaré Graziano, az „Esther” szerzője. A 18. század végén a sienai hitközségtől engedélyt kérnek a drámaköltők, hogy purim ünnepén színelőadásokat tarthassanak. Armand Lunel, a zsidó tréfáról és jókedvről ír. Sok derű s pajzanság kísérte a különböző örvendetes családi eseményeket, születést, esküvőt, eljegyzést. Purimi színjátékok már a legrégibb időkben nagyon elterjedtek. Theodosius császár az 5. században megtiltja, hogy a purimi játékok alkalmából Hámánt elégessék, mert ebben a passiójátékok kigúnyolását vélték látni.

Pascal Saisset szintén a purimi játékokról ír. A varsói Appenzlak érdekes képet nyújt a lengyel-zsidó színházról. A legnagyobb hírnévre a vilnai csoport tett

szert, amely nemcsak zsarongköltők műveit adja elő, hanem Arcübasev, Schnitzler, Sudermann műveit is. Emlékeznünk még arra a nagy sikerre, amelyet Budapesten Anski Dybbuk-ja ért el. Ezt a darabot a vilnai zsidó társulat indította el a hódító siker útjára. Azóta megjárta Berlint, Bécsét, Amsterdamt stb. A társulat egy része Romániában játszik. Műsorukon Tolsztoj, Gogol, Moliere stb. is szerepel.

N. Brind a wieni zsidó színházról ír, annak fejlődésében öt korszakot különböztette meg. A fejlődés legmagasabb fokát a 3. korszakban érte el, amikor a „Blumele” c. operett 300, a „Vadember” pedig 200 előadást ért el. A világháború a wieni zintársulat fejlődését megakasztja s azóta csak néhány kávéházban tengeti életét.

Mukdoni az amerikai zsidó színházról ír. Amerikában mintegy 25 zsidó színpad van, amely többszáz zsidó színész foglalkoztat.

Nina Gourfinkel a palesztinai Bihamról s a zsidó kamaratársulatról értekezik. A „Biham” előad zsidó, klasszikus és modern szerzőktől darabokat. Így a Hamlet-et, a Dybbukot, Beer Hoffmann., Jákok álma”-t. Bisztriczky ugyancsak a palesztinai zsidó színházról ír, amelynek legkiválóbb alakítása a „Dávid koronája”. Ben Gavriel a palesztinai zsidó színház problémájáról ír. A palesztinai héber színház történetében öt fejlődési fokot

különböztethetünk meg. Az első fokon az „Ohel”-csoport „Jákob és Rachel”-je szerepel, a második fokon Hebbel „Judith”-ja, a harmadikon Stephan Zweig „Jeremiás”-a, a negyedik Czapke „R. U. R.” című nálunk is nagy sikert ért darabja. Az ötödik fokot a „Mataté” jelzi, mely valóban a „nép” színháza.

Dussane, a „Commedie Francaise” tagja, a francia színművészet legnagyobb tragikájáról, Rachelről ír. Ki ne tudná, hogy Rachel egy szegény zsidó házala leánya volt. Testvére Sarah. Mindketten Páris kávéházaiban, mint narancsarúsítók kezdték meg pályafutásukat. Pályája kezdetén Rachel chansonokat énekel, majd Racine „Phandra”-jában, az „Esther”-ben, sfb. darabokban aratja legszebb sikereit. 1858-ban hal meg Rachel, a Semá imával az ajkán.

Maurice Rostand Sarah Bernhadról mondja el élményeit. A világ legnagyobb tragikájának tartotta Maurice Rostand atyja Edmond Rostand, a l'Aiglon szerzője Sarah Bernhardot. — Arnold Zweig Reinhardtól ír, Leon Chancerel a francia zsidók színművészetéről, Leon Feuchtwanger a német zsidó drámaírókról. Charensol, a zsidó moziról és filmről ír. Az utolsó években sűrűn szerepeltek a filmben zsidótárgyú darabok, pl.: a Jazzénekes, A gölem, Dreyfuss-per, Ábris rózsája, A ghettö zryev.

Jaques Sabille a zsidó díszlettervezőkről ír, akik között első helyen Leon Bakst említendő. Bakst a világhírű orosz balett egyik rendezője, akinek nevét mindig együtt emlegetik Nijlsky és Anna Pavlova neveivel. Ünnepelelték Párisban, Londonban és Berlinben egyaránt.

A mű utolsó fejezetében a francia művészvilág legkiválóbb képviselői nyilatkoznak arról, hogy mily értéket képviselnek a zsidók a színművészetben. Így nyilatkoznak: Edmond Fleg, Clement Vaute, Gemier, Luyné Poe, Paul Reboux, Edmond Seé és Duvernois.

Ebből a rövid ismertetésből is láthatjuk, hogy a mű mindenkit érdekelhet, akinek csak valami része van Thalia irodalmában, tehát írókat, kritikusokat, színészeket, rendezőket, de mindenekelőtt a színház iránt érdeklődő nagyközönséget.

Noé és az özönviz állatjai

— Tatár legenda —

Irta: Kunos Ignác egyetemi tanár

Igazhívő muzulmán volt Nuch, a próféta. Valódi neve Ságik. De mert mindig a mások bűnein és gonoszságain bánkódott, elnevezték Nuchnak, a sírónak, a szenvedőnek.

Azt beszélnek ősünk, hogy a prófétát meglátogatta a Sátán és ugyancsak kezdi áldani meg dicséretet, ki se fogott a hízelgő szökből.

— Miért dicsérgetsz te engem, te átkozott? — kérdi az ámuló-bámuló próféta.

— Hogyne dicsőítenék — felel a Sátán, — mikor imáid következtében ezren meg ezren pusztulnak el. És mindezek hozzám sereglenek a pokol tanyájába.

Mély sóhaj szállt fei Nuch kebeléből és tíz éven át ezen síránkozott és kesergett. Népes volt az ő idejében a nagy föld. Annnyira elszaporodtak volt az emberek, hogy se kelet, se nyugat felé nem terjeszkedhettek tovább. Még a hegyek csúcsait is előzönlötték, még köves földekre is letelepedtek. És megfélemedtek az emberek a mindenható Istenről, még a neve is feledésbe ment. Bálványképeket kezdtek faragni és Allah helyett ezeket imádták. Megjelent közöttük az ördögi Sátán és látta hogy az emberek a szent Ádám sírjához is elzarándokolnak. Aggastyán alakját ölti magára és azt kérdi az emberektől:

— Mit imádtok azon a sívár sírhelyen? Megfaragom én nektek Ádám képe mását azt imádjátok inkább.

Igy készült el az első fabálvány. Az emberek pedig imádni kezdték s nem volt többé istenfélő embere a földnek. Allah pedig magához hívatta Nuchot, a prófétáját és így szólt hozzá:

— Térítsd igaz útjukra az embereket, mielőtt a föld színéről el nem pusztítom őket.

Nuch pedig nyakába vette a világot, városokat, községeket járt be, bazárról, bazárra vándorolt, hogy az igaz hit útjára térítse a bálványimádó embereket.

Nem a földön, hanem az égen kerestek Isteneket — hirdette Nuch, — mert Allah egyetlen és Nuch az ő prófétája.

Am az emberek kinevezték Allah prófétáját, elüldözték maguk mellől, sőt itt-ott meg is fenyegették. Nuch pedig könnyekre fakadt és el-el síránkozott az emberek gonoszságán. Mindössze nyolcvan akadtak, akik hallgattak a próféta szavaira és az izlám útjaira tértek.

Egy városban át vitte egy nap Nuchot az útja. Egy öreg embert látott maga előtt, aki rámutatott a prófétára és így szólt apró unokájához:

— Nézd, előttem egy ember, a mi legnagyobb ellenségünk, aki az ő Istene haragját akarja ránk zúdítani. Ha én már meghaltam, te pedig megnőttél, eszedbe se jusson, hogy ráhallgass szavaira.

Felkap a gyerek egy követ és neki lódítja a próféta fejének. Vér patakzott Nuch fejből.

Allah így szól egy nap az ő prófétájához:

— Ültess el egy nyárfát.

Nuch elültette és negyven év múlva hatalmas egy fa lett belőle.

— Dönts le a nyárfát — szólal meg Allah hangja, vagdosd deszkává, készíts belőle bárkát, helyezkedj el benne családdal együtt, mert nagy vízözönt bocsájtok a földre hogy belepusztuljanak az emberek.

Három emeletnyire magasodott a bárka és még csak négy száll deszkára volt a prófétának szüksége, hogy teljesen elkészüljön vele.

— Menj Evadshoz, szólalt meg Allah — és hozad el vele a Nilus partja menti platánfát, hogy a négy deszka meg legyen belőle.

— Félek én Evadstól — feleli Nuch — nem merek én hozzá elmenni.

Oly hatalmas termetű volt Evads, hogy amikor megfördött, lábait is alig tudta a Nilusban kinyújtóztatni. Minden-napi eledele egy-egy tengeri cethal volt.

— Szólj Evadnak, hogy én küldtelek hozzá — mondja Allah. — A próféta úgy cselekedett és hozta Evads a platánfát.

— Most pedig adj ennem — mondta Evads a prófétának.

— Allah nevében — szól Nuch, amikor odanyujt Evadnak egy darab kenyert.

Elneveti magát az óriás, hogy milli-omszor ennyivel sem tudja beérni. Am amikor enni kezd belőle, a darabka kenyérnek még csak a felét sem bírja elfogyasztani. Annnyira jóllakott vele, Allah nagy irgalmasságából.

A bárka benne elkészült. És amikor Nuch el akart benne helyezkedni, megparancsolta neki Allah, hogy a föld állataiból, madaraiból, csúszó-mászó férgekből és a növények magvaiból kettőt-kettőt vigyen be magával a bárkába. Nuch bevitte a családját is és azt a nyolcvan embert is, akik az izlám útját járták és ajtókat, ablakot becsukott a bárkán. Skorpiót és kígyót nem akart beengedni, ám könyörögnek a prófétának és ígérik, hogy se szűrni, se harapni nem fogják a hozzátartozóit. Nuch beengedte őket

3 SZÓ CSUPÁN
SIRKÓ LÖWY-NÉL BUDÁN
 II FŐ UCCA 79. TELEFON : 51-5-81.
 KÜLÖN NAGY LERAKAT
 ALKALMI VÉTELEKBŐL
 LEGOLCSÓBB ÁRON
 II., ZÁRDA U. 3
 Margit körút sarok.

és a kígyók meg a skorpiók nem is bántottak a bárkában senkit.

Amikor az állatok párosan szállingóztak a bárkába megragadja a Sátán a szamarat és húzza, húzogatja visszafelé. Ordít a szamár és mozdulni se akar a helyéből.

— Távozz, te átkozott — kiált rá a próféta Sejtánra, aki a nagy gabalyodásban ott rekedt a többi közt és ezzel megúsza az özőnvizet.

Allah pedig esőt eresztett alá a földre. Hat hónapon keresztül egyre esett, egyre özőnlött alá a víz, a hullámok pedig emelkedtek, még a legmagasabb hegyek is víz alá kerültek. Emberek, állatok és ami csak élő volt a földön, mind odapusztultak. Nuch bárkája pedig úszott a vízen s ha pillanatnyira meg is állott, egyet lódítot rajta Evads, akinek csuklógig se ért a víz.

A bárkában vak sötétség uralkodott. Nuch imára nyitotta ajkát és a napvilág széterjesztette sugarait és világosság lőn a sötétség helyett. A bárkán nagy büzt és tisztatlanságot terjesztett a sok állat. Nuch megint imára nyitotta ajkát és megszólalt Allah mondván:

— Simogasd meg az elefántot.

Nuch megsimogatta az elefántot, mire a trágyabogár repült ki belőle és ami piszkos volt a bárkában, mind elemész-tette. Fájt a Sejtánnak a nagy tisztaság, odasiet a disznóhoz és megsimogatja. Egér ugrik ki a disznóból és rágeszáltni kezd a bárkán. Olyan egy nyílást rágott ki rajta, hogy csak úgy zuhogott a víz a bárkába. Nagy volt a veszedelem emberek, állatok, egyaránt rémüldöztek. Nuch pedig imára nyitja ajkát és megszólalt Allah, mondván:

— Simogasd meg a tigrist.

Nuch megsimogatta a tigrist, amire kiugrik belőle a macska, neki az egérnek s felülja. Erről a három állatról, a trágyabogárról, egérről, macskáól Nuch megfélekezett volt, nem vitte őket a bárkába. A nyíláson eközben egyre özőnlött a víz. Nem tudták mitévők legyének. Oda lép a kígyó Nuch elé és azt tanácsolja neki:

— Testemmel tömöm be a nyílást, ha megígéred, hogy a legédesebb húsú állattal fogsz táplálni.

Nuch akarva, nem akarva megtette az ígéretet, a kígyó pedig testével fedte be a nyílást és a víz folyása egy-két óra megállott.

Idő teltével múltával amint elhagyták a bárkát, Nuch elé állott a kígyó és kérte a jussát. A próféta maga elé szólítja a hattyut és azt mondja neki:

— Menj és ízeled meg, melyik állatnak van a legédesebb húsa.

Sorra kóstolagta a hattyu a húsokat és az ember húsát találta a legédesebb-

nek. Megtudta valahogy a fecske és azt mondja a hattyunak.

— Hadd kóstolom meg az ember húsát én is, amint kinyújtja a hatyu a nyelvét, amelyen ott volt még egy darabka emberhús, nagyot csíp rajta a fecske és úgy megbénította a nyelvét, hogy szó nem jöhetett ki a száján. A fecske meg odarepül Nuch elé és azt mondja neki:

— Annyféle húst megkóstolt a hattyu, hogy megbénult a nyelve és egy hang se jön ki a torkán. Nekem vallotta meg, hogy a béka húsa a legízletesebb.

Azóta szereti a kígyóféle a béka húsát. Nuch pedig megáldotta a fecskét. Barátja lett az embernek és háza eresze alatt húzódik meg. Azért lett a fecske ellensége a kígyó és ha csak lehet, pusztítgatja fiókait.

Hat hónapig úszott a bárka a világ vizén és a Dsáddi nevű hegység egység legalacsonyabb dombján feneklett meg egy nap. Allah pedig így szólt:

— Föld világa, nyeld el a vizeket.

És a föld ölébe süllyedt a sok víz és a föld fölszaradt és zöldelő füvek borították be. Kinézett a próféta a bárka ablakán és megpillantván a földet azon gondolkozott, hogy kit engedjen ki elsőnek, hogy szétnézzen a nagy mindenségben.

— Engem engedj ki — jelentkezik a varjú — én hadd hozzak elsőnek hír.

A próféta kiengedi a varjút s a kakast küldi utána, hogy megvigyázza az útját. Repül a varjú a réteken és mezőkön és amint megpillantja az özőn vizébe fulladt hitetlenek tetemeit, rájuk repül és lakmároz belőlük. Hiába rikoltott a kakas, hiába csapdosott szárnyaival, nem tért vissza a varjú, felé se nézett a bárkának. Nuch pedig azzal büntette meg a kakast, hogy azóta se tud repülni, a varjút pedig elátkozta, hogy félelemben töltse életét és hogy elhulottak húsával kelljen táplálkoznia.

A galambot engedte ki a próféta. Röpdös a galamb réteken, mezőkön, füvet szakít ki a földből, tartogatja a csőrében és úgy repül vissza a bárkába. Nagyon örült a próféta a zöld fűszálakon és szólt:

— Örök szeretetükbe fogadjanak a földi halandók — aminthogy barátjává is lett az embereknek és házaik tájékaról nem is hiányoznak a szelid lelkű galambok.

Odahagyta a próféta a bárkát, utána az állatsereg és hálát adott Allahnak, az ő nagy irgalmatosságáért. Az emberek várost építettek maguknak és mindhalálig békességben éltek. Egymás után halt meg a nyolevan muzulmán, csak Nuch maradt életbe meg három fia, három fiának három felesége, mindössze heten. Fiait Samnak, Hamnak és Jaftnak hitták. Nuch nagyon megszerette a szőlőt, meg a kiperéselt levét. Mindenféle növénynek szedegette a

magját, csak a szőlőnek nem mert eldugta előle Sejtán. Így szólt egy nap a prófétához:

— Ha megengeded, hogy három ízben öntözhessem meg a tőkédet, neked ajándékozom a magját.

Gyanutlanul egyezett bele a próféta.

És mikor sudárba szökken a szőlőtő fogja a Sejtán és megöntözi a rókának, a tigrisnek és a disznónak pirosló vérével. Így változott át a borlé a bünök italává. Mert aki iszik belőle kezdetben kedvessé és ravasszá válik, akár a róka, később borzalmassá és kegyetlenné, akár a tigris; végül mocskossá és bünössé, akár a disznó. Egy fa árnyékában ült a nagy próféta és ott ízelgette a szőlő levét. Szél lengedezett fejéje és felhajtotta a kaftánját. Fia Ham meglátta és kinevette, másik fia Sám pedig restelkedett és ismét betakargatta. A próféta észrevette és átokkal sújtotta Hámot:

— A te utódaid szolgái lesznek testvéreid utódjaimak, mind ítélet napjáig.

Ezer esztendeig élt a próféta, miután a földet fiai közt szétosztotta. És mikor közeledőben volt halála órája és megjelent előtte Dzsabrail, a halál angyala, ezt a kérdést intézte a komor aróú angyal a kimúlóban levő Nuchhoz:

— Sokáig éltél ezen a földön. Mondd meg nekem, hogy milyenek találod a földi világot?

Ezek voltak a próféta utolsó szavai:

Olyan ez a földi világ, mint egy nagy építmény, melynek két kapuja van. Az egyikben beléptem és a másikon íme, kimegyek.

Tilalomfák

*Tilalomfát-tilalomfára
cövekel az Élet, s tilalom-
töltő zengése a csodáknak
tejlángu hitem és italom.*

*Hiába fujja trombiáját
pogány torokkal az Irgalom.
Lenyom a földre Könyves imákban
Nem a tilalomfákat siratom.*

*Nem a gyermek, játszi végzet,
nem a csóktitku Kisértelet,
de: elefántcsont toronyba zártan
unt rabtársamat, az Életet.*

*Az Életet, az Életemet,
ki tilalomfák mögött kacag.
töltött gyümölcsstermő mostohámat,
ki kétségeket szül és tagad.*

Lakos András

Felelős szerkesztő és kiadó:

KECSKEMÉTI VILMOS